Serie de autor

BOHUMIL HRABAL

O SINGURĂTATE PREA ZGOMOTOASĂ

EDITURA ART

Bohumil Hrabal

O singurătate prea zgomotoasă

Traducere din limba cehă și note

de SORIN PALIGA

EDITURA
ART

Numai soarele are dreptul le petele sale
Johann Wolfgang von Goethe

I

De treizeci şi cinci de ani lucrez între hârtii vechi şi acesta este love-story-ul meu. De treizeci şi cinci de ani presez hârtie veche şi cărţi, de treizeci şi cinci de ani mă murdăresc cu litere, astfel încât mă asemăn dicţionarelor enciclopedice, din care, în tot acest timp, am presat treizeci de chintale. Sunt ca un ulcior plin cu apă vie şi cu apă moartă, destul să mă apleci un pic şi încep să curgă din mine idei frumoase. Sunt educat împotriva voinţei mele, de aceea nici măcar nu ştiu care sunt ideile mele şi care cele citite. Aceşti treizeci şi cinci de ani i-am petrecut singur, doar eu cu mine însumi şi cu lumea din jurul meu. Atunci când citesc, nu citesc de fapt, iau doar frazele frumoase, le savurez ca pe bomboane, ca pe un pahar de lichior pe care-l beau încet, până când simt că ideea se răspândeşte în mine, ca alcoolul. Şi astfel, ideea se resoarbe în mine, se resoarbe în creierul şi în inima mea, făcând să-mi pulseze venele până la rădăcină.

În felul acesta, într-o singură lună presez circa douăzeci de chintale de cărţi. Ca să găsesc destulă forţă pentru această umilă muncă, în aceşti treizeci şi cinci de ani am băut atâta bere cît să umplu un bazin de înot, lung de cincizeci de metri, loc de joacă pentru crapii de Crăciun. Astfel, împotriva voinţei mele, am devenit mai înţelept, iar acum constat că creierul meu, plin de gânduri comprimate cu presa hidraulică, e un pachet de idei, lampa lui Aladin este capul meu, toate acestea mi-au ars părul, m-au făcut să-mi dau seama cît de frumoase ar trebui să fie clipele în care toate gândurile sunt scrise doar din amintirile oamenilor.

Atunci când cineva vrea să preseze cărţi, ar trebui să comprime capete omeneşti, dar nici asta nu ar ajuta la nimic, deoarece gândurile acestea vin

din afară, se află lîngă om ca tăiţeii în gamelă, astfel încât Koniáš-ii[1] din întreaga lume încearcă în zadar să ardă cărţile, iar dacă aceste cărţi au însemnat ceva, se aude doar râsul tăcut al volumelor arse, pentru că o carte adevărată arată undeva într-altă parte, în afară.

Mi-am cumpărat o mică maşină de calculat, care are şi indice de radical, un aparat nu mai mare decât un portofel. Când am prins curaj, am desfăcut cu şurubelniţa plăcuţa din spate şi am tresărit de bucurie, deoarece în interiorul calculatorului am găsit o plăcuţă mică, de dimensiunea unui timbru poştal şi nu mai groasă decât zece pagini de carte. Altceva nimic decât aer, aer umplut cu variaţii matematice.

Atunci când dau peste o carte adevărată, când înlătur cuvintele tipărite în text, nu rămân decât ideile imateriale, ideile ce zboară în aer, se sprijină pe el, se hrănesc cu aer şi se întorc tot în el, pentru că totul este, la urma urmelor, numai aer, aşa cum sângele este şi, în acelaşi timp, nu este în sfânta hostie[2]. De treizeci şi cinci de ani presez hârtie şi cărţi şi trăiesc în ţara în care scrisul şi cititul se ştiu de cincisprezece generaţii. Locuiesc într-un fost regat, unde a existat şi persistă încă obiceiul, chiar obsesia, să se comprime cu multă răbdare în minte gânduri şi imagini ce aduc cu ele o bucurie de nedescris, precum şi o tristeţe încă mai mare. Trăiesc între oameni care, pentru un pachet de gânduri comprimate, sunt capabili să-şi dea până şi viaţa.

Acum totul se repetă în mine, de treizeci şi cinci de ani apăs când pe butonul verde, când pe cel roşu al presei mele, şi tot de treizeci şi cinci de ani beau bere la halbă, beau nu pentru a bea, căci eu am oroare de beţivi, ci ca să ajut gândirea, să pot ajunge mai aproape de inima singuratică a textelor. Ceea ce citesc nu e nici pentru distracţie, nici pentru ca timpul să treacă mai repede şi nici, în cele din urmă, pentru a adormi mai curînd. Eu,

care trăiesc în ţara în care de cincisprezece generaţii se scrie şi se citeşte, ei bine, eu beau pentru ca, citind, să nu pot adormi niciodată, să mă cutremur. Eu împărtăşesc ideea lui Hegel că omul nobil e puţin nobil, iar hoţul e puţin ucigaş.

Dacă m-aş fi priceput la scris, aş fi scris o carte despre fericirea şi nefericirea omului. Prin cărţi şi din cărţi am înţeles că cerurile nu sunt deloc umane, iar cine gândeşte astfel nu este nici el uman, nu pentru că ar vrea, ci pentru că acest lucru contrazice gândurile juste. În mâinile mele şi în presa mea hidraulică pier cărţi preţioase, iar eu nu mă pot opune acestui curent, acestui debit. Nu sunt decât un tăietor tandru. Cărţile m-au învăţat plăcerea şi bucuria distrugerii.

Iubesc ruperea norilor şi plutoanele de demolatori, stau în picioare ore întregi pentru a vedea cum pirotehnicienii îmbină mişcările de parcă ar umfla nişte pneuri uriaşe, de parcă ar arunca în aer întregul bloc, toată strada, până în ultima clipă nu mă satur privind cum aruncă în aer toate cărămizile, pietrele şi grinzile, cum casele se prăbuşesc tăcut ca nişte cârpe, asemeni unui transoceanic care, după explozie, se scufundă grăbit. Aşa stau apoi în norul de praf şi în muzica bufniturilor, gândindu-mă la munca mea, într-o pivniţă adâncă, în care este presa mea, la care lucrez de treizeci şi cinci de ani, la lumina becurilor. Deasupra aud paşi plimbându-se prin curte, iar prin deschizătura din tavanul beciului, din cer se revarsă coarnele abundenţei. Conţinutul sacilor, lăzilor şi cutiilor se răstoarnă direct în mijlocul curţii, revarsă hârtie veche, lujeri ofiliţi din florării, hârtii din marile magazine, programe şi bilete, ambalaje de prăjituri învelite în ciocolată, coli stropite aruncate după zugrăveală, grămezi de hârtie însângerată şi umedă din măcelării, bucăţi ascuţite din atelierele fotografice, conţinutul coşurilor din birouri şi bobinele maşinilor de scris, florile de la zile de naştere şi de la onomastici.

Uneori, din ziare mi se rostogolesc în pivniţă mici bucăţi de pavaj, împachetate pentru ca hârtia să cântărească mai mult, şi, din greşeală, cuţite şi foarfeci, ciocănaşe şi cleşti pentru scoaterea cuielor, cuţite de măcelărie şi ceşti cu cafea neagră uscată, câteodată chiar şi buchete ofilite de mireasă ori coroane funerare artificiale, încă noi. Iar eu toate acestea le presez de treizeci şi cinci de ani, cu presa mea hidraulică. De trei ori pe săptămână camioanele duc pachetele mele la gară, le încarcă în vagoane, apoi merg mai departe la fabrica de hârtie. Acolo muncitorii taie sforile, aruncând munca mea în leşie şi în săruri, unde se dizolvă până şi lamele de ras ce uneori îţi pot tăia mâinile. Dar, asemeni unui râu tulbure ce curge prin fabrici, în care străluceşte un peştişor, în curentul hârtiei vechi luceşte cotorul unei cărţi preţioase. Un timp, privesc orbit în altă parte, apoi o pescuiesc, o şterg cu şorţul, o deschid, miros textul şi după aceea, cu o profeţie homerică, citesc prima frază pe care apoi îmi fixez privirea. Abia pe urmă aşez cartea între celelalte, frumoase obiecte găsite, în lădiţa plină cu imagini sacre, pe care cineva mi le-a răsturnat din greşeală în pivniţă, împreună cu cărţile de rugăciune. Aceasta devine liturghia mea, ritualul meu, deoarece nu doar citesc fiecare asemenea carte, ci, după ce o citesc, trebuie s-o aşez într-un pachet împodobit, şi fiecărui pachet trebuie să-i insuflu caracterul meu, să-i aplic semnătura mea. Acesta este chinul meu, ca fiecare pachet să fie altfel, şi în acest scop trebuie să fac, în fiecare zi lucrătoare, două ore suplimentare, să ajung o oră mai devreme, trebuie uneori să lucrez şi sâmbăta, ca să pot presa acest munte nesfârşit de hârtie veche. Luna trecută mi-au adus şi am ascuns în pivniţă şase sute de kilograme de reproduceri ale marilor maeştri. Şase chintale de Rembrandt şi Hals şi Monet şi Manet şi Klimt şi Cézanne şi alţi barosani ai picturii europene.

Şi astfel, fiecare pachet e tapetat cu reproduceri. Spre seară, când pachetele sunt aşezate în faţa liftului, în rând, nu mă satur privind frumoasele ornamente din „Rondul de noapte", din „Saskia", din „Mic dejun în iarbă", din „Casa spânzuratului", din „Guernica".

Şi numai eu, din toată lumea asta, ştiu că în inima fiecărui pachet zace un Faust sau un Don Carlos, aici, copleşit de această hârtie respingătoare, atârnă Hyperion, iar aici, înăuntrul acestui pachet din sacul de ciment, odihneşte *Aşa grăit-a Zarathustra.* Sunt singurul din lume care ştie în care pachet sălăşluiesc, ca într-o criptă, Goethe şi Schiller, şi în care Hölderlin sau Nietzsche. Şi numai eu singur sunt în acelaşi timp şi actor, şi spectator, şi de aceea, în fiecare zi, mă simt lamentabil, obosit de moarte, răvăşit şi şocat. Ca să pot micşora, să pot comprima această extraordinară ediţie, beau bere la halbă, iar în drum spre berărie, la Husenský, am destul timp să meditez şi să visez la cum va arăta viitorul meu pachet. Numai pentru asta beau bere, ca să văd mai bine înainte, pentru că eu, în fiecare pachet, înmormântez o relicvă scumpă, un sicriu deschis de copil presărat cu flori veştejite, cu staniol franjurat, cu păr angelic, astfel încât să le amenajez cărţilor mele un bârlog primitor. Şi, surprinzător, aceste cărţi apar în pivniţă, apar exact aşa cum am apărut eu. De aceea sunt mereu în întârziere cu munca, de aceea hârtia veche se înalţă în curte până la acoperiş, aşa cum şi muntele de hârtie din beciul meu se prelungeşte prin deschizătura din tavan până în curte, continuând de acolo până la acoperiş. Iată de ce uneori şeful meu străpunge cu un cârlig hârtia veche, strigând prin deschizătură la mine, cu faţa învineţită de necaz: „Hanťa, unde eşti ? Pentru Dumnezeu, nu te mai uita la cărţi, pune mâna şi munceşte! Curtea e deja plină, iar tu visezi acolo jos". Eu mă încovoiez la poalele muntelui de hârtie, precum Adam în mărăciniş, şi,

cu o carte între degete, deschid înfricoşat ochii spre altă lume, alta decât cea în care fusesem până atunci, căci eu, când mă cufund în lectură, mă transpun, sunt în altă parte, sunt în interiorul textului, minunându-mă eu însumi, mărturisind vinovat că într-adevăr am fost în vis, într-o lume mai frumoasă, am fost în inima însingurată a adevărului. În fiecare zi de zece ori, mă minunez de cum m-am putut îndepărta de mine însumi. Astfel, înstrăinat şi însingurat, mă întorc de la muncă, păşesc în linişte şi într-o adâncă meditaţie pe străzi, trec pe lîngă tramvaie, maşini şi pietoni într-un nor de cărţi, cărţi pe care le-am găsit azi şi le-am luat cu mine în servietă, visător, traversez pe verde şi nici măcar nu-mi dau seama, nu mă ciocnesc de felinare şi nici măcar de oameni, păşesc doar, miros a bere şi a murdărie, dar zâmbesc, pentru că în servietă am cărţi, din care diseară voi putea afla lucruri pe care încă nu le ştiu. Astfel păşesc pe străzile zgomotoase, niciodată pe roşu, ştiu să merg într-o inconştientă subconştientă, pe jumătate adormit, din inspiraţie. Fiecare pachet pe care l-am presat azi răsună tăcut şi liniştit în mine, am senzaţia palpabilă că eu însumi sunt un pachet de cărţi presate, simt că zace în mine o mică flăcăruie de control a Karmei, cum e acel vechi beculeţ al frigiderelor, o mică luminiţă eternă, în care zilnic torn esenţa ideilor, pe care le-am citit la serviciu, împotriva voinţei mele, din cărţile pe care le port acum în servietă în drum spre casă. Astfel, mă întorc ca o casă, ca o colibă în flăcări, lumina vieţii îşi are originea în foc, focul în lemnul mort, iar durerea duşmănoasă rămâne în cenuşă.

De treizeci şi cinci de ani presez cu presa mea hidraulică, o îngrijesc, am propria-mi carte de economii. Vom ieşi la pensie împreună, pentru că am de gând să cumpăr această maşină de la întreprindere, o voi duce acasă, o voi pune undeva între pomii din grădina unchiului meu, apoi, acolo

în grădină, voi face un pachet pe zi, un pachet solid, ca o statuie, ca un artefact. În acel pachet voi pune toate iluziile tinereţii mele, tot ce ştiu, tot ce am învăţat în aceşti treizeci şi cinci de ani de muncă şi prin muncă, abia pe urmă, la pensie, voi face, zilnic, sub influenţa clipei şi a inspiraţiei, un pachet din mulţimea cărţilor pe care le am acasă, peste trei tone, un pachet de care nu va trebui să mă ruşinez, care va fi mai întâi visat, gândit, chibzuit şi chiar mai mult, când voi aşeza în jgheab hârtia veche şi cărţile, lucrând, o creaţie întru frumuseţe, până la ultima suflare voi turna în ea confetti şi hârtiuţe colorate.

În fiecare zi un pachet comprimat în grădină şi, după un an, o expoziţie de pachete, expoziţie la care orice vizitator, singur, dar numai sub privirea mea, îşi va putea crea pachetul său, aşa... Apăsând butonul verde, discul presei face grămezi şi, cu o forţă uriaşă, striveşte şi presează hârtia veche împodobită cu cărţi, cu flori şi cu deşeuri, în funcţie de ce aduce fiecare, astfel încât spectatorul sensibil acumulează experienţă, ca şi când - în presa mea hidraulică - le-ar fi presat de unul singur.

Sunt deja acasă, în semiîntuneric, stau la măsuţă, capul îmi cade, îmi ating genunchii cu buzele umede, apoi aţipesc. Uneori dorm în poziţia scaunului lui Thonet, rămân aşa chiar până la miezul nopţii, iar când mă trezesc ridic capul şi îmi simt pantalonii uzi până la genunchi de salivă, aşa cum m-am ghemuit, m-am încolăcit ca un pisoi iarna, ca lemnul chircit în forma unui scaun, căci îmi pot permite luxul de a fi părăsit, deşi niciodată nu sunt părăsit de fapt, sunt doar singur, ca să pot trăi în singurătatea populată de idei, pentru că eu sunt puţin lăudăros, un lăudăros al infinitului şi al eternităţii, iar Infinitul şi Eternitatea au poate o slăbiciune pentru cei asemeni mie.

II

De treizeci şi cinci de ani presez hârtie veche, în tot acest timp, colectorii mi-au aruncat în pivniţă atâtea cărţi frumoase încât, dacă aş fi avut trei hambare, ar fi de-acum pline.

Când s-a terminat al doilea război mondial, cineva mi-a vărsat în presa hidraulică un coş cu cărţi. Când m-am liniştit şi am deschis unul dintre aceste bibelouri, am văzut ştampila Bibliotecii Regale Prusace, iar când, în ziua următoare, de la tavan până în pivniţă se revărsau cărţi legate în coperte de piele, aerul sclipind de inscripţii aurii, am alergat sus. Acolo aşteptau doi băieţi, am aflat de la ei că, undeva la Nové Strašecí, există un hambar, iar în paie sunt atâtea cărţi câte poate cuprinde privirea. Am pornit astfel pe urmele bibliotecarului militar, am ajuns la Strašecí, iar acolo am găsit nu unul, ci trei hambare pline de cărţi din Biblioteca Regală Prusacă. În timp ce ne desfătam, am aflat că toată săptămâna maşinile militare transportaseră cărţi la Praga, le duseseră într-o aripă a Ministerului de Externe, cărţile urmau să rămână acolo până când vremurile aveau să se liniştească, iar atunci biblioteca trebuia să se întoarcă acolo de unde fusese mutată. Cineva a trădat însă ascunzătoarea şi Biblioteca Regală Prusacă a fost declarată pradă de război, ca atare alte camioane au cărat la gară cărţile cu coperte legate în piele şi cu inscripţii aurite, iar acolo au fost încărcate în vagoane descoperite. Toată săptămâna a plouat, şi când ultimul camion a dus ultima carte la gară, trenul a pornit prin ploaia torenţială. Din vagoanele deschise picura apă aurie amestecată cu funingine şi cu cerneală tipografică. Eu stăteam rezemat, privind uimit întâmplarea la care eram martor, până când ultimul vagon a dispărut în ceaţă şi în ploaie, ploaia mi s-a

amestecat pe faţă cu lacrimile, iar când am părăsit gara, am văzut un poliţist în uniformă, mi-am împreunat mâinile şi l-am rugat să-mi pună cătuşe, fiare, „bijuterii", cum se zice în Líbeň[3]. L-am rugat să mă ridice, i-am spus că am furat, că mă declar delincvent împotriva umanităţii, iar când m-a luat, nu numai că m-a dus la comisariat şi acolo şi-au bătut joc de mine, dar m-au ameninţat că mă vor închide. Câţiva ani mai târziu, mă obişnuisem, încărcăm toate bibliotecile din castelele şi din casele orăşeneşti, cărţi frumoase, cărţi legate în piele şi în safian, le-am încărcat în vagoane şi, când s-au strâns treizeci de vagoane, trenul le-a dus în Elveţia şi în Austria, un kilogram din frumoasele cărţi la preţul de o coroană. Nimeni nu s-a opus, nimeni n-a plâns după ele, nici măcar eu n-am vărsat lacrimi, stăteam, zâmbind doar, privind ultimul vagon, care a dus frumoasele cărţi spre Elveţia şi spre Austria, pentru o coroană la un kilogram. De această dată am găsit în mine forţa necesară să privesc calm la nefericire, să-mi pot controla emoţia. Atunci am început să înţeleg cît de frumoasă e imaginea nefericirii şi a devastării. Am încărcat alte vagoane şi alte trenuri au plecat din gara spre apus pentru o coroană kilogramul. M-am tot uitat la lanterna roşie agăţată de cârligul ultimului vagon, am stat rezemat de un stâlp şi am privit întocmai ca Leonardo da Vinci care, rezemat de un stâlp, privea cum soldaţii francezi transformaseră în ţintă statuile lui ecvestre. A stat şi i-a privit cum nimiceau bucată cu bucată calul şi călăreţul şi, asemeni mie, uitându-mă atent la ce grozăvii puteam fi martor, el ştia atunci că cerul nu este uman şi că omul care se dedică ideilor nu este nici el uman. Tot atunci am primit vestea că mama e pe moarte şi am plecat acasă pe bicicletă. Îmi era sete şi am dat o fugă în pivniţă. Am luat un ulcior cu lapte prins, l-am apucat cu ambele mâini şi am băut încet. Deodată am văzut cum în faţa ochilor mei pluteau la suprafaţă doi ochi. Dar setea a fost

mai mare, am băut mai departe până când cei doi ochi s-au ivit periculos de aproape, ca farurile unei locomotive ce traversează un tunel în noapte, apoi au dispărut, iar eu mi-am simţit gura plină de ceva viu.

Mi-am scos din gură o broască ce tremura, am dus-o în grădină, apoi m-am întors să-mi termin de băut laptele în linişte, la fel ca Leonardo da Vinci. Când a murit mama, am plâns oarecum înăuntru, dar nu mi-a curs nici o lacrimă. Când am ieşit din crematoriu, am văzut cum fumul urcă din coş către cer, atât de frumos se ridica spre cer, iar eu, care lucrasem zece ani într-un beci cu hârtie veche, am coborât în beciul crematoriului şi m-am convins că aşa fac şi eu cu cărţile. Apoi am aşteptat, şi când ritualul a luat sfârşit, am văzut cum ardeau patru cadavre în acelaşi timp, mama era în al treilea cuptor Foch. Priveam nemişcat la ultimele rămăşiţe omeneşti, am văzut cum cineva ia oasele şi apoi le macină cu o râşniţă manuală, pe ale mamei le-a măcinat tot cu râşniţa manuală, după aceea i-a luat cele din urmă rămăşiţe trupeşti şi le-a aşezat într-o cutie metalică. Eu stăteam şi priveam, tot aşa cum priveam plecarea trenului cu cărţi spre Elveţia şi spre Austria, un kilogram pentru o coroană. M-am gândit doar la un fragment din Sandburg, cum că - la sfârşit - din om nu mai rămâne decât o fărâmă de fosfor, care ar ajunge pentru o cutie de chibrituri, şi una de fier, care ar ajunge pentru un cârlig de care s-ar putea spânzura un om. Peste o lună, când - contra semnătură - am căpătat urna cu cenuşa mamei, i-am dus-o unchiului, iar când am intrat cu urna în grădină, unchiul a strigat: „Surioara, cum mi te întorci!".

I-am dat unchiului urna, a cântărit-o, a zis că este prea uşoară, că vie avea 75 de kilograme. A stat apoi şi a socotit că mama ar fi trebuit să cântărească acum cu 50 de grame mai mult. A pus urna în dulap şi într-o vară, când săpa guliile, şi-a

adus aminte de sora lui, mama mea, şi-a adus aminte că-i plăceau mult guliile, aşa că a luat urna, a deschis-o cu un cuţit de desfăcut conserve şi a împrăştiat cenuşa printre guliile pe care mai târziu le-am mâncat. Odată, pe când presam cărţi frumoase, când presa ajunsese la ultima fază şi strângea cărţile cu o putere de douăzeci de atmosfere, am auzit zgomote de oase omeneşti zdrobite, ca şi când, cu o râşniţă manuală, măcinam cranii şi oase ale clasicilor, ca şi când aş fi presat fraze din Talmud: suntem asemeni măslinelor, când suntem striviţi, dăm din noi tot ce avem mai bun.

Abia după aceea înfăşor pachetele cu un şnur, le strâng până le aduc într-o stare de stress, apoi apăs butonul roşu, de revenire, cărţile presate încearcă să rupă firele, dar legătura de oţel e mai solidă, văd pieptul încordat al muşchiulosului din bâlci, chiar mai mult, simt aerul în plămâni şi lanţul crapă, dar pachetul e învelit în fire puternice, totul este închis ca într-o urnă. Eu iau umilul pachet şi-l duc lîngă celelalte, îl întorc astfel încât toate reproducerile să se afle sub ochii mei. Săptămâna aceasta am dat peste o sută de reproduceri după Rembrandt van Rijn, o sută dintre acele portrete ale bătrânului artist cu faţa spongioasă, portrete ale unui om care prin artă şi prin beţie a atins pragul eternităţii, văzând cum clanţa uşii se mişcă şi cineva necunoscut o deschide din partea cealaltă.

Încep deja să am faţa ca o cocă mucegăită, întinsă, ca un zid scorojit şi ud, încep să zâmbesc prosteşte şi, mai ales, încep să privesc lumea din latura cealaltă a faptelor şi a lucrurilor omeneşti. Şi, uite aşa, fiecare pachet e înrămat azi cu portretul bătrânului domn Rembrandt van Rijn, iar eu transport la jgheab hârtie veche şi cărţi deschise, astăzi mi-am dat seama pentru întâia oară că nu mai percep că transport şi presez şoareci, întregul cuib al unei familii de şoareci. Când arunc în presă şoarecii orbi, mama lor sare după ei,

împărtăşind soarta hârtiei vechi şi a cărţilor clasicilor literaturii.

Nimeni n-ar crede ce poate fi într-un asemenea beci cu şoareci, vreo două sute, poate cinci sute, mai toate aceste vietăţi, care vor să se împrietenească, s-au născut pe jumătate oarbe, dar toţi aceşti şoareci au ceva în comun cu mine: împreună ne hrănim cu litere, cel mai mult ne plac Goethe şi Schiller legaţi în piele. Astfel, pivniţa mea e mereu plină de ochi şi de cărţi roase. În timpul liber, şoarecii sunt zburdalnici ca nişte pisoi, se întind pe marginea jgheabului şi pe arborele orizontal tocmai când, apăsând pe butonul verde, peretele jgheabului strânge toate cărţile, le sorteşte să rămână împreună cu şoarecii. Pe măsură ce chiţăitul lor se aude tot mai slab, în pivniţă şoarecii încep să chibzuiască, se aşază pe spate, fac sluj şi interceptează zgomotele. Dar, cum ei îşi pierd memoria de îndată ce prezentul devine trecut, încep iar să se joace şi să ronţăie textele cărţilor care, cu cât sunt mai vechi, cu atât sunt mai gustoase, asemeni brânzei fermentate sau vinului bine depozitat. Sunt deja atât de obişnuit cu viaţa acestor şoareci, încât seara, când stropesc întreaga grămadă de hârtii cu furtunul, o stropesc temeinic, zilnic şoarecii sunt uzi, ca şi când întregul beci s-ar fi scufundat pentru o clipă într-un bazin, dar şi atunci când îi ud şi şuvoiul de apă îi izbeşte, ei îşi păstrează buna dispoziţie, aşteaptă chiar această baie, pentru că apoi ore întregi se ling şi se încălzesc în ascunzătoarea lor de hârtie.

Uneori pierd controlul asupra şoarecilor, într-o adâncă meditaţie merg la o bere, visez pe tejgheaua de la bar, şi când, cufundat în gânduri, îmi deschei haina ca să plătesc, de sub caneaua tejghelei apare un şoarece, uneori ies doi şoareci chiar din pantalonii mei. Chelneriţele înnebunesc, se urcă pe scaune, îşi astupă urechile şi încep să ţipe ca apucate. Eu le zâmbesc doar, fluturându-mi

nepăsător palma, apoi plec gândindu-mă la aspectul următorului meu pachet.

Aşa, de treizeci şi cinci de ani, împing fiecare pachet în situaţii limită, tai din calendar fiecare an, fiecare lună şi fiecare zi până când vom ieşi împreună la pensie, presa mea şi eu, în fiecare seară, în servietă, transport acasă cărţi. Apartamentul de la etajul al doilea din Holešovice[4] e plin numai şi numai cu cărţi, şopronul şi beciul nu-mi mai ajung, bucătăria e plină şi ea, la fel cămara şi toaleta. Numai drumul până la fereastră şi până la aragaz a rămas liber, la toaletă e loc doar cît să mă pot aşeza. Deasupra scaunului de WC, pe o înălţime de un metru şi jumătate, sunt scânduri şi grinzi, iar pe ele, până la tavan, stau înghesuite cărţi, cinci chintale, e de-ajuns o singură mişcare greşită, o simplă ridicare în picioare m-ar face să izbesc etajera şi o jumătate de tonă de cărţi s-ar prăbuşi peste mine tocmai când am pantalonii descheiaţi.

Dar nici aici nu mai pot pune măcar o singură carte, aşa că în cameră, deasupra celor două paturi, am aşezat rafturi şi etajere una lîngă alta şi am făcut un paradis de cărţi până la tavan. Două tone de cărţi pe care, timp de treizeci şi cinci de ani, le-am adus acasă. Două tone de cărţi ca două coşmaruri presează somnul meu, şi uneori, când mă întorc neatent sau ţip în somn şi mă perpelesc, aud cu groază cum cărţile alunecă, fiind suficientă doar o uşoară mişcare a genunchiului, ba chiar un singur ţipăt şi, ca o avalanşă, totul s-ar prăbuşi peste mine din ceruri. Cornul abundenţei plin de cărţi preţioase se revarsă asupra mea, strivindu-mă ca pe un păduche. Uneori mă gândesc că aceste cărţi uneltesc împotriva mea, că - aşa cum eu presez în fiecare zi sute de şoareci nevinovaţi - cărţile pun la cale o răzbunare împotriva mea, pentru că fiecare nedreptate pe care o faci ţi se întoarce odată.

Stau întins pe spate sub baldachinul de texte nesfârşite şi, îmbătat, mă tem gândindu-mă la anumite fapte, la realităţi teribil de neplăcute. Uneori îmi vine în minte pădurarul nostru, care a prins în căptuşeala mânecilor sale un jder şi, în loc să-l omoare pentru că îi mâncase găinile, a luat un cui şi l-a înfipt în capul jderului şi apoi i-a dat drumul, iar jderul a început să ţipe şi să alerge prin curte până când a murit. Altădată îmi vine în minte cum, la un an de la aceste întâmplări, fiul pădurarului a murit lovit în cap de malaxorul la care lucra. Ieri mi-a apărut din senin sub baldachin imaginea unui vânător luând nişte beţe pe care le ascuţea la un cap, le dădea forma unor mici ţăruşi şi le înfigea în burta aricilor, căci costa prea mult să-i împuşte; astfel a lichidat toţi aricii, până ce a căzut răpus de cancer la ficat şi, timp de trei luni, s-a stins încet, chircit, cu tumoarea în burtă şi cu groaza în creier. Asemenea gânduri mă sperie acum, când aud cum cărţile de deasupra mea urzesc răzbunarea şi îmi ameninţă liniştea sufletească atât de tare, încât prefer să dorm şezând pe un scaun lîngă geam. Sunt înspăimântat de această imagine, văd cărţile cum se prăbuşesc pe pat şi străbat podeaua până la primul etaj, până la parter, ajungând în cele din urmă în beci, ca un lift. După aceea privesc în jur şi văd că soarta îmi este pecetluită, văd cum la serviciu, prin deschizătura din tavanul beciului, cad năvălind asupra mea nu numai cărţi, ci şi sticle, călimări, maşini de broşat, în fiecare seară cărţile de deasupra mea mă ameninţă, simt că vor cădea şi mă vor omorî sau, în cel mai bun caz, voi fi grav rănit. Trăiesc deasupra capului cu sabia lui Damocles, pe care am atârnat-o de tavanul toaletei şi al dormitorului, îndemnându-mă şi la serviciu, şi acasă să mă duc după bere, ca un gest de protecţie împotriva unei frumoase nefericiri.

O dată pe săptămână merg la unchiul meu să caut în grădina lui mare un loc pentru presă, pentru

când vom ieşi amândoi la pensie. Această idee, să fac economii ca să-mi pot cumpăra la pensie o presă hidraulică, nu-mi aparţine, e de fapt a unchiului meu, care a lucrat patruzeci de ani la căile ferate, a coborât şi a ridicat bariere, a făcut reparaţii la instalaţiile-bloc ale căilor ferate, patruzeci de ani a lucrat ca feroviar şi, la fel ca mine, patruzeci de ani nu s-a bucurat de nimic altceva decât că mergea la lucru, aşa că la pensie a simţit că nu poate trăi fără instalaţia lui, şi-a cumpărat dintr-un depozit o instalaţie-bloc veche, dezafectată, dintr-o staţie de frontieră, a adus-o la el în grădină, şi-a construit o baracă şi în ea a pus instalaţia asemănătoare celei la care lucrase el. Şi, cum avea nişte prieteni mecanici, tot pensionari, şi-au cumpărat de la fier vechi o mică locomotivă de mină, marca Ohrenstein & Koppel, au cumpărat nişte şine şi trei vagoane, apoi le-au aşezat în grădină, între pomi. În fiecare sâmbătă şi duminică băgau cărbuni în foc şi se plimbau cu maşinăria marca Ohrenstein & Koppel.

Toată după-amiaza îşi plimbau copiii, iar seara beau bere, cântau şi se urcau beţi în vagoane sau stăteau cu toţii pe locomotivă. Locomotiva, cu ei acolo, arăta ca o statuie a divinităţii Nilului, figura întinsă a unei frumuseţi nude, presărată cu figuri.

De aceea, mă duceam uneori la unchiul meu, să văd locul unde mi-aş putea pune presa. Şi, în timp ce se întuneca, iar maşinăria luminată se mişca în cerc printre merii şi printre perii bătrâni, unchiul stătea la instalaţia lui manevrând-o. Îl vedeam cît e de entuziasmat. Şi, la fel ca maşinăria lui Ohrenstein & Koppel, era înconjurat de aburi, făcând să scânteieze cilindrul din tablă de aluminiu, iar eu mă plimbam printre ţipetele şi în entuziasmul copiilor şi al pensionarilor, dar nimeni nu m-a invitat să mă alătur lor, nimeni nu mă întreba dacă am chef să beau. Toţi erau absorbiţi de joc, care nu însemna nimic altceva decât o continuare a muncii, muncă pe care au iubit-o

toată viaţa. Am păşit mai departe şi, asemenea lui Cain, îmi purtam semnul pe frunte, aşa că după o oră m-am retras, am întors capul să văd dacă nu cumva mă cheamă cineva, să vin şi eu, dar nimeni nu m-a chemat. Când ieşeam pe poartă, am întors din nou capul şi, în lumina felinarelor şi a instalaţiilor, am văzut siluetele mişcătoare ale pensionarilor şi ale copiilor, am auzit şuierul maşinăriei şi zgomotul vagoanelor pe şinele în formă de elipsă turtită, asemenea unei orchestre ce cânta mereu aceeaşi melodie, atât de frumoasă, încât nimeni nu dorea să mai asculte altceva până la moarte. De acolo, din poartă, mi-am dat seama că nu mă putea vedea nimeni, numai unchiul meu, că mă văzuse tot timpul, când mă strecuram printre pomi, a ridicat mâna de pe manivela instalaţiei şi mi-a făcut un semn atât de ciudat cu degetele, încât a ondulat aerul. Eu, din întuneric, i-am răspuns la fel, ca atunci când oamenii îşi fac semn cu mâna din două trenuri ce pornesc în direcţii opuse.

Când am ajuns la marginea Pragăi, mi-am cumpărat un crenvurşti şi, când am vrut să-l mănânc, m-am speriat, căci nu trebuia să-l duc la gură, mi-am înclinat doar bărbia şi crenvuştiul mi-a atins buzele fierbinţi, iar când am ţinut crenvuştiul în dreptul coapsei, am privit speriat în jos şi am văzut că cealaltă jumătate a crenvuştiului aproape îmi atingea pantofii. Când am luat crenvuştiul cu ambele mâini, am constatat că era un crenvurşti normal, prin urmare, în ultimii zece ani, mă micşorasem. Când am ajuns acasă, am mutat în bucătărie sute de cărţi din dreptul uşii care dă în cameră şi acolo am găsit, însemnat cu cerneală şi datat, cît măsurasem în acea zi. Am luat cartea, m-am lipit cu spatele de tocul uşii, mi-am apăsat cartea pe creştetul capului, apoi m-am întors, am făcut o linie şi am văzut că, în aceşti opt ani de când nu mă mai măsurasem, scăzusem cu nouă centimetri.

Am privit în sus la baldachinul de cărţi de deasupra patului, constatând că mă încovoiasem, şi asta deoarece am mereu în spate două tone de paradis - de cărţi şi de cărţulii.

III

Treizeci şi cinci de ani am presat hârtie veche şi, dacă ar trebui să aleg din nou, n-aş vrea să fac nimic altceva, ci doar ce am făcut până acum. Exact o dată pe trimestru, această îndeletnicire capătă o altă semnificaţie, dintr-o dată pivniţa mea se urâţeşte, observaţiile, tânguirile şi înjurăturile şefului îmi răsună amplificate în urechi şi în cap, atât de tare, încât simt că pivniţa pute ca iadul, văd că hârtia veche se îngrămădeşte, se ridică de la pragul pivniţei în curte. Hârtia udă şi mucegăită a început cu timpul să dospească, a ajuns să miroasă ca bălegarul; această mlaştină împrăştiată în subsol a început să putrezească, iar băşicile de apă au pornit să se ridice la suprafaţă, ca o luminiţă dintr-un ciot putrezit într-o băltoacă respingătoare.

Am simţit nevoia să ies la aer curat, să fug de acea presă hidraulică, dar nu, nu la aer curat, nu mai suportam aerul curat, afară mi s-a tăiat răsuflarea şi am început să tuşesc ca şi când aş fi tras fum dintr-o ţigară de foi şi, în timp ce şeful ţipa, îşi frângea mâinile şi mă ameninţa, am ieşit din beci şi am păşit la întâmplare spre un alt beci din altă subterană. Cel mai mult mă bucuram când mă duceam la băieţii din beciul ce adăpostea încălzirea centrală, unde erau legaţi de muncă - asemeni câinilor de cuşcă - oameni cu pregătire universitară, care scriau istoria timpului lor, un fel de studii sociologice, cum s-a depopulat a patra stare, cum muncitorii de jos au migrat spre suprastructură, iar cei cu studii superioare au ajuns să lucreze ca muncitori. M-am împrietenit bine cu doi lucrători la canale, doi academicieni care au lucrat acolo şi pe urmă au scris o carte despre cloacele şi despre canalele ce străbat şi traversează toată Praga. Aici am auzit multe, am văzut cum colcăie şobolanii şi guzganii prin toate canalele şi

prin subteranele oraşului Praga, aici am aflat că un fel de fecale curge duminica la staţiile de epurare de la Podbaba şi alt fel luni, fiecare zi îşi are specificul ei, astfel încât se poate elabora un grafic al scurgerii fecalelor, iar după cantitatea de prezervative se poate stabili retroactiv în care cartiere s-a făcut dragoste mai mult şi în care s-a făcut dragoste mai puţin.

Cel mai mult m-a mişcat o informaţie academică, şi anume că între guzgani şi şobolani s-a purtat un război la fel ca între oameni, că războiul se terminase cu victoria totală a şobolanilor. Imediat după aceea însă, şobolanii s-au împărţit în două tabere organizate: două clanuri de şobolani, şi din acel moment în toate canalele subterane ale Pragăi, în acea cloacă, bântuie un război pe viaţă şi pe moarte, un mare război al şobolanilor, un război pentru câştigarea supremaţiei asupra gunoaielor şi fecalelor care se scurg spre Podbaba.

Tot aici am aflat, de la acei canalagii cu studii universitare, că, imediat după terminarea războiului, puterea învingătoare se va scinda din nou dialectic în două tabere, aşa cum se scindează gazele şi metalele şi tot ce este viu în lumea asta, pentru ca, prin luptă, viaţa să se pună din nou în mişcare, iar apoi dorinţa de nivelare a contradicţiilor restabileşte clipă de clipă echilibrul, aşa că lumea, în întregul ei, nu şchiopătează nici măcar un moment. Mi-am dat astfel seama de exactitatea versului lui Rimbaud, care spunea că bătălia spirituală este la fel de înspăimântătoare ca orice război. Am reflectat mult asupra crudelor cuvinte ale lui Christos: eu n-am adus liniştea, ci sabia.

Întotdeauna m-au liniştit aceste vizite în subterane, în canale şi în cloace şi la staţiile de epurare de la Podbaba. Şi, fiind educat împotriva voinţei mele, m-am înfiorat şi am rămas uimit când Hegel m-a învăţat că singurul lucru de care

trebuie să-ţi fie teamă în această lume este calcifierea, teama de formele muritoare, amorţite, iar singurul lucru ce ne poate bucura, ca indivizi şi ca societate, e lupta pentru regenerare, lupta pentru cucerirea noilor forme ale dreptului la o viaţă nouă.

Am luat-o pe străzile Pragăi înapoi spre subterana mea, aveam ochi Roentgen şi vedeam prin trotuarul transparent cum, prin canale şi prin cloace, adunarea generală a şobolanilor ajunge la consens cu armatele sale de luptători, cum şefii dau ordine prin radio pe ce front trebuie întărite forţele, astfel păşeam şi sub bocancii mei scrâşneau dinţii şobolanilor, păşeam gândindu-mă la melancolia edificiilor eterne ale lumii. Mă afundam în cloace şi, cu ochii înlăcrimaţi, priveam în sus ca să pot vedea ceea ce nu mai văzusem niciodată, ceea ce nu observasem niciodată, pe faţadele şi pe frontoanele locuinţelor ieftine, până la burlane şi până la acoperişuri, pretutindeni vedeam ceea ce se proiecta, acel ceva la care aspirau Hegel şi Goethe, această Grecie din noi, acest minunat elenism ca model şi ca ţel, vedeam stilul doric al coloanelor, triglifele şi bordurile greceşti ale streşinilor, vedeam cornişele încununate şi stilul ionic al coloanelor, cu volute, stilul corintic cu ondulări lamelare, vedeam pronaosuri, cariatide şi balustrade greceşti până la acoperişul locuinţelor, păşeam în umbra lor, vedeam că aceeaşi Grecie se află şi la periferia Pragăi, pe frontoanele caselor obişnuite care, la uşi şi la ferestre, sunt împodobite cu nuduri de femei şi de bărbaţi, cu flori şi cu mlădiţe ale florei de pe alte meleaguri. Astfel păşeam, amintindu-mi cum un fochist cu studii universitare îmi spunea că Europa răsăriteană nu începe la Poříčská brána, ci acolo unde sfârşeşte vechea gară austriacă în stil empire, undeva în Galiţia, acolo unde a ajuns timpanul grecesc, şi că Praga este atât de plină de spiritul grec, nu numai pe faţadele locuinţelor, ci şi

în mintea oamenilor, şi asta numai fiindcă gimnaziile şi universităţile umaniste au uns cu Grecie şi Romă milioane de capete ceheşti. Şi, pe când în cloacele şi în canalele capitalei Praga două clanuri de şobolani se înfruntă într-un război aparent fără sens, în pivniţe lucrează îngeri părăsiţi, oameni cu educaţie universitară care au pierdut lupta, deşi nu au condus niciodată, dar care totuşi lucrează mai departe la un tablou mai exact al lumii. Astfel mă întorceam în subterana mea, iar când mi-am zărit şoriceii cum saltă şi mi se zbenguie în întâmpinare, mi-am amintit că pe fundul puţului liftului se află un grilaj care dă în canal. Am coborât încet pe scări până în fundul puţului şi, după ce am prins curaj, am smuls grilajul, am îngenuncheat şi am ascultat cum clipocesc şi murmură în străfunduri apele din canalele de scurgere, am auzit cadenţa plescăitului closetelor cu apă curgătoare, am ascultat scurgerea melodică a chiuvetelor şi a apei slobozite din căzi, ca şi cum aş fi ascultat izbirea regulată de ţărm a unor valuri în miniatură, însă, când mi-am ascuţit auzul, sub acele ape răsunau clar zgomotele făcute de şobolanii care se luptau, muşcăturile în carne, am auzit tânguiri şi ţipete de bucurie, pleoscăitul trupurilor şobolanilor, zgomote ce veneau din depărtări, dar ştiam că la orice periferie, dacă rup grilajul sau gratiile şi cobor în subteran, voi vedea că peste tot se dă o ultimă bătălie a şobolanilor, de fapt o bătălie ultimă doar în aparenţă, o bătălie care se va termina cu o mare bucurie, ce va dura până când se va găsi un nou motiv ca totul să reînceapă.

Am închis capacul şi, când m-am întors la presă, ştiam că mă îmbogăţisem cu noi cunoştinţe, că sub picioarele mele, în toate canalele, are loc o luptă crâncenă, aşadar că nici cerurile şobolanilor nu sunt umane, aşa cum nici eu nu pot fi uman, eu, cel care de treizeci şi cinci de ani împachetez hârtie veche, deci într-un fel mă asemăn şobolanilor; de

treizeci şi cinci de ani trăiesc într-o subterană, nu-mi place să fac baie, deşi am o cadă chiar alături, în biroul şefului. Dacă mă îmbăiez, trebuie să fiu foarte atent, pentru că imediat mă îmbolnăvesc. Lucrez cu mâinile goale, aşa că seara mă spăl pe mâini. Ştiu, dacă m-aş spăla pe mâini de cîteva ori pe zi, sunt sigur că mi-ar crăpa palmele. Uneori mă cuprinde nostalgia după idealul frumuseţii greceşti, îmi spăl un picior şi uneori mă spăl chiar şi pe gât, apoi, în săptămâna următoare, mă spăl pe celălalt picior şi pe braţe, dar când vin sărbătorile creştine îmi spăl pieptul şi picioarele şi, bineînţeles, iau guturai de vară, cu toate că afară ninge.

Presez hârtie veche la presa mea hidraulică, în inima fiecărui pachet pun o carte deschisă a unui filosof clasic. Plimbarea de dimineaţă prin Praga m-a mai liniştit, mi-am purificat gândurile prin realitate, nu numai eu lucrez în subteranele Pragăi, în beciuri şi în pivniţe, mai sunt mii de oameni ca mine, prin mintea lor trec gânduri vii şi înviorătoare.

M-am mai liniştit, pot lucra mai uşor decât ieri, de fapt lucrez mecanic, lucrez şi încep să mă gândesc la trecut, la începuturi, la vremea tinereţii, când, în fiecare sâmbătă, îmi călcam pantalonii şi îmi făceam pantofii cu cremă chiar şi pe talpă. Cine e tânăr iubeşte curăţenia şi are grijă permanent de imaginea sa. Ca să-mi îmbunătăţesc imaginea, umplu fierul de călcat cu jar de cărbuni, îl las până sar scântei, întind pantalonii pe scândură, le aranjez bine dungile ca să pot călca perfect. Întind pe pantaloni o cârpă umedă, apoi încep să calc cracul drept, care e mai tocit, pentru că joc popice şi ating cu genunchiul podeaua de pământ a popicăriei. întotdeauna sunt emoţionat atunci când iau cârpa caldă şi umedă să văd dacă dunga e perfectă.

Îmi calc deci pantalonii în fiecare sâmbătă. Plec spre piaţa satului şi, întotdeauna când ajung la butucii din faţa Crâşmei din vale, mă întorc şi, ca

de obicei, o văd pe mama cum mă priveşte, mă cercetează atent dacă am totul în ordine şi dacă arăt bine.

E seară, sunt la serata dansantă, la serata pe care am aşteptat-o atât. Vine, e chiar ea, e Mančinka. La spate îi flutură panglicile şi fundele legate în păr, cântecele curg, iar eu dansez numai şi numai cu Mančinka. Lumea se învârteşte în jurul meu ca un carusel, caut din ochi loc printre dansatori, caut loc să pot zbura în ritm de polcă, văd cum în jurul nostru flutură funde şi panglici, cum vârtejul dansului le duce şi le aduce înapoi, uneori ajung în poziţie orizontală. Când încetinesc ritmul, fundele încep să se lase încet, apoi să mă învârtesc şi fundele se ridică, îmi lovesc mâinile, îmi ating degetele în care strâng mâna ei. Pentru prima oară i-am spus că o iubesc, iar Mančinka mi-a şoptit că mă iubeşte încă din şcoală. O simt cum se lipeşte de mine, cum mă atinge, fiind mai aproape ca niciodată, apoi Mančinka mă roagă să-i fiu partener la dansul următor, la dansul la care fetele trebuie să invite băiatul, iar eu spun „da!” şi dansul începe. Mančinka se face deodată palidă, mă roagă s-o iert o clipă şi fuge. Când revine, are mâinile reci, o prind şi dansăm mai departe, o învârtesc ca toţi să vadă cît de bine ştiu să dansez, cît de bine ne stă dansând împreună. Şi, când polca ajunge spre sfârşit, când fundele şi panglicile ei se ridică şi zboară în aer la fel cum se înalţă părul ei de culoarea paiului, deodată văd cum dansatorii se opresc, cum se dau la o parte, cum rămânem numai noi doi. Ceilalţi formează un cerc în jurul nostru, dar nu un cerc al admiraţiei, ci un cerc în care e centrifugată o forţă uriaşă, o forţă ce vesteşte ceva groaznic, ceva de care eu nu mi-am dat seama la timp. Mama ei se apropie şi o ia de mână, apoi, cu spaimă şi groază, ies în grabă din sala de dans, ca să nu se mai întoarcă niciodată. N-am mai văzut-o decât după câţiva ani, n-a mai venit vreodată la dans, pentru că de atunci toţi îi

spuneau Manča căcăcioasa. O porecliseră aşa pentru că, în ziua aceea, tulburată de dans şi mişcată de declaraţia mea de dragoste, fugise la WC-ul din fundul grădinii şi, nedându-şi seama că era deja plin, îşi înmuiase panglicile şi fundele în latrină. Apoi venise din întunericul grădinii în sala aceea luminoasă şi, în timpul dansului, stropise şi împroşcase cu fundele ei toţi dansatorii din apropiere.

Presez hârtia veche, butonul verde al presei e împins în faţă, iar cel roşu în spate, aşa că maşinăria mea îndeplineşte mişcarea de bază a lumii, exact ca burduful unei flaşnete, ca o circumferinţă care, din orice loc ar începe, acolo trebuie să se şi termine.

În loc să-şi poarte fala, Mančinka trebuie să-şi ducă ruşinea, chiar dacă ceea ce i s-a întâmplat e omenesc, prea omenesc. Goethe ar fi iertat-o pe Ulrika von Lewetzow, cu siguranţă şi Schelling pe Carolina, doar Leibniz cu greu i-ar fi iertat întâmplarea cu fundele şi panglicile iubitei sale regale Charlotte Sofia, aşa cum sensibilul Hölderlin i-ar fi iertat-o doamnei Gontard.

Când, după cinci ani, am căutat-o pe Mančinka, am aflat că întreaga familie se mutase undeva în Moravia, din cauza întâmplării cu fundele. Am găsit-o şi am rugat-o să mă ierte, pentru că mă simţeam vinovat de tot ce s-a petrecut, de toate câte le citisem în ziare, de tot, tot. Am invitat-o pe Mančinka într-o excursie, câştigasem la loterie, aveam cinci mii de coroane şi, pentru că nu ţineam la bani, voiam să-i cheltuiesc repede, să nu mai am grijă să-i depun la bancă. Astfel că am plecat împreună la munte, la Colinele de Aur, la hotelul Renner, un hotel scump, ca să pot fi repede fără griji şi fără bani. Toţi bărbaţii de acolo mă invidiau, întrecându-se în încercarea de a mi-o lua pe Mančinka. Cel mai mult a jinduit după ea un fabricant, domnul Jína, iar eu eram fericit că puteam cheltui banii, având tot ce-mi doream.

În fiecare zi Mančinka schia, afară strălucea soarele, era sfârşit de februarie, ea era bronzată, schia - asemeni celorlalţi - pe pantele sclipitoare, doar într-o bluză fără mâneci, cu un decolteu mare, în jurul ei se foiau mereu nişte domni, în timp ce eu stăteam şi beam coniac, dar înainte de amiază toţi domnii veneau şi stăteau pe terasa din faţa hotelului, se bronzau în fotolii şi în şezlonguri, cincizeci de şezlonguri şi de scaune înşirate la treizeci de măsuţe pe care se vedeau lichioruri şi aperitive. Mančinka schia însă totdeauna până în ultima clipă, apoi se întorcea la hotel pentru prânz. În penultima zi, a cincea, când îmi rămăseseră doar cinci sute de coroane, stăteam pe terasă, în rând cu ceilalţi oaspeţi, când am văzut-o apropiindu-se, frumoasă şi bronzată, coborând de pe panta Colinelor de Aur spre noi. Stăteam cu domnul fabricant Jína, savurând un păhărel, îi spuneam cum am cheltuit patru mii de coroane în cinci zile, când am văzut cum Mančinka dispare printre pini şi molizi, apoi reapare, apropiindu-se de hotel cu mişcări repezi şi, ca de obicei, face un tur în jurul oaspeţilor. Era o zi superbă, soarele strălucea, aşa că toate scaunele şi şezlongurile erau ocupate, din hotel s-au mai adus alte cîteva, iar Mančinka mea fugea, defila - ca în fiecare zi - prin faţa oaspeţilor care se bronzau, într-adevăr, domnul fabricant Jína avea dreptate când zicea că azi Mančinka trebuie sărutată, dar când a trecut val-vârtej pe lîngă primii admiratori, am văzut cum doamnele întorc capetele, încep să râdă în palmă şi, cu cît se apropia mai tare de mine, cu atât vedeam că doamnele se sufocau de râs, în timp ce bărbaţii se lăsau pe spate, îşi ascundeau feţele în ziare, cădeau leşinaţi sau se făceau că închid ochii orbiţi de soare. Mančinka se apropie, trece pe lîngă mine, şi eu văd acum, pe unul dintre schiuri, un căcat uriaş, la fel de uriaş ca un prespapier, ca într-o poezie de Jaroslav Vrchlicky. Din acea clipă am ştiut că acesta era cel de-al doilea capitol din viaţa mea cu

Mančinka, sortită să-şi ducă ruşinea fără să-şi cunoască slava. Când fabricantul văzu ce făcuse Mančinka pe partea din spate a schiului, undeva între pinii de pe Colinele de Aur, leşină, fu apoi înmărmurit aproape întreaga după-amiază, iar Mančinka roşi până în vârful urechilor. Cerurile nu sunt umane, şi omul care gândeşte astfel nu poate fi nici el uman. Presez pachet după pachet, în mijlocul fiecăruia pun o carte frumoasă deschisă, presez cu presa mea, dar sunt cu gândul la Mančinka, la cea cu care am petrecut acea ultimă seară înecaţi în şampanie, dar nici coniacul nu a fost suficient ca să uităm acea clipă, când ea defilase prin faţa tuturor cu rahatul acela pe schi, devenind un tablou care a dispărut de la sine. Dar a doua zi dimineaţa, după o noapte întreagă în care am rugat-o să uite şi să ierte ce i s-a întâmplat, ea n-a iertat nimic, a plecat în zori din hotelul Renner. A plecat mândră şi semeaţă, ca şi când ar fi trebuit să îndeplinească vorbele lui Lao-Tse: „cunoaşte-ţi ruşinea şi ascunde-ţi mândria, astfel vei fi un model sub ceruri". Am deschis *Cartea canonică a virtuţii,* am căutat pagina şi, asemeni unui preot, am pus cartea deschisă pe altarul jertfei, în inima singuratică a jgheabului, între alte hârtii respingătoare, hârtii dezgustătoare din fabricile de pâine sau de la sacii de ciment. Am apăsat butonul verde, care îngrămădea maculatură şi reziduuri, apoi am privit, ca şi când aş fi asistat la o slujbă disperată cu mâinile încleştate, cum presa apasă *Cartea canonică a virtuţii* din care fusese extras, printr-o asociere îndepărtată, portretul unei părţi din viaţa mea, portretul frumoasei Mančinka, iubirea tinereţii mele. În tot acest timp, ca un subtext adânc, în canalele şi în subteranele cu ape reziduale are loc un război pe viaţă şi pe moarte între două clanuri de şobolani. Astăzi a fost o zi frumoasă.

IV

Într-o dimineaţă, măcelarii mi-au adus un camion de hârtii şi de cartoane însângerate, cutii pline cu hârtii pe care nu le suport pentru că miros dulceag şi pentru că mereu sunt murdar de sânge ca un şorţ de măcelar. În primul pachet am pus, defensiv, *Elogiul nebuniei* de Erasm din Rotterdam, în cel de-al doilea pachet am pus *Don Carlos* de Friedrich Schiller, iar în cel de-al treilea pachet, pentru ca şi cuvântul să treacă prin carnea însângerată, am pus *Ecce homo* de Friedrich Nietzsche. Am lucrat neîntrerupt între acele muşte înspăimântătoare, în acel viermar pe care îl aduseseră măcelarii din abator, iar în acea viermuiala, în acel bâzâit înnebunitor, muştele îmi loveau faţa precum grindina.

Când am băut a patra halbă de bere, lângă presă a apărut un tânăr suav. Mi-am dat seama imediat că nu e nimeni altul decât Isus. Şi lîngă el stătea un bătrân cu obrazul ridat, nimeni altul decât Lao-Tse. Stăteau amândoi împreună cu miile de muşte ca de cobalt ce zburau nebuneşte încoace şi încolo, iar zgomotul metalic al aripilor şi al corpurilor lor răsuna în tonuri acute, înălţând în beci un tablou format dintr-o permanentă mişcare de aripi, exact ca în compoziţia tablourilor uriaşe ale lui Jackson Pollock. Nu m-am mirat de cele două făpturi, pentru că bunicii şi străbunicii mei, când beau lichior, aveau şi ei astfel de vedenii, li se năzăreau personaje din poveşti. Bunicul întâlnea în anii drumeţiei rusalce şi zâne ale apelor. Străbunicul credea şi el în asemenea făpturi, ce îi apăreau când se afla în apropierea fabricii de bere, lui arătându-i-se mai ales spiriduşi şi zâne, iar eu, care eram educat împotriva voinţei mele, atunci când adormeam sub cerul de două tone de deasupra

patului, pe rafturi mi se iveau Schelling şi Hegel, care se născuseră în acelaşi an.

Odată s-a apropiat de pat însuşi Erasm din Rotterdam, pe cal, întrebându-mă care este drumul spre mare. Deci astăzi nu m-am mirat deloc de cei doi bărbaţi pe care îi iubeam. Cum stăteau ei acolo, în pivniţa mea, deodată mi-am dat seama că e foarte important să ştiu ce gândesc, cît sunt de bătrâni. Şi, în timp ce muştele îşi executau dansul lor nebunesc, în timp ce bâzâiau, mi-am dat seama că am bluza udă de sânge, am apăsat alternativ pe butonul verde şi pe cel roşu şi am văzut cum Isus pleacă spre munte, în timp ce Lao-Tse se află deja sus pe pisc. L-am văzut pe tânărul entuziast care dorea să schimbe lumea, pe când bătrânul domn stătea resemnat, uitându-se în jur, iar prin întoarcerea la începuturi îşi asigura eternitatea. Am văzut cum Isus întemeiază realitatea prin rugăciune, îndreptând-o spre un miracol, în timp ce Lao-Tse urmărea, prin Marea Cale, legile naturii, numai astfel ajungând la neştiinţa instruită.

Am încărcat în presa hidraulică hârtiile roşii, umede, cu mâinile pline de sânge, aveam şi faţa pătată cu sânge, apoi am apăsat butonul verde, presa a început să comprime hârtiile şi muştele, care nu s-au îndurat să se îndepărteze de mirosul de sânge şi de resturile de carne, viermănarii, înnebuniţi de mirosul de carne, vânzolindu-se şi adunându-se cu şi mai mare patimă în piruete convulsive, formând în jurul jgheabului plin de hârtie un fel de boschet ameţitor, ca neutronii şi protonii într-un atom. Am sorbit din halba de bere şi nu mi-am dezlipit ochii de la tânărul Isus, plin de indignare, mereu în mijlocul unui grup de tineri şi de domnişoare frumoase, în timp ce Lao-Tse, însingurat, îşi căuta un mormânt demn.

Iar când presa a compactat până la ultima fază hârtia însângerată, până ce au ţâşnit picături de sânge şi viermănari, l-am văzut pe Isus plin de bucurie şi de extaz, în timp ce Lao-Tse, într-o

adâncă melancolie, stătea rezemat de jgheabul presei, dispreţuitor şi dezinteresat. L-am văzut apoi pe Isus cum, plin de credinţă, dădea ordine, iar muntele se deplasa puţin mai departe, în timp ce Lao-Tse acoperea pivniţa mea cu o plasă împletită din intelect, greu de înţeles. L-am văzut pe Isus ca pe o spirală optimistă, pe Lao-Tse ca pe un cerc fără ieşire, pe Isus plin de situaţii dramatice şi conflictuale, în timp ce Lao-Tse, îngândurat, evalua nerezolvabilitatea situaţiei morale a contradicţiilor.

Am apăsat pe butonul roşu, peretele presei mele, plin de sânge, a revenit, iar eu, în jgheabul gol, cu ambele mâini, tot puneam la presat cutii murdărite de sânge şi ambalaje ude, cu exalaţii de carne, găsind forţa necesară pentru a răsfoi pagini din cartea lui Friedrich Nietzsche, pagini în care este descrisă prietenia stelară cu Richard Wagner. Am pus cartea în jgheabul presei, cum pui un copil în cadă, apoi am gonit cu ambele mâini muştele verzi şi albastre care mi se aşezaseră pe faţă, care îmi biciuiau faţa ca ramurile unei sălcii plângătoare în viscol, iar când am apăsat butonul verde, pe scările beciului coborau cu paşi mici două fuste largi, o fustă de culoarea peruzelei şi cealaltă roşie.

Veneau mereu, apăreau pe neaşteptate, ca nişte fantome. Când nu mă aşteptam să le mai văd, când mă gândeam că muriseră pe undeva înjunghiate de unul dintre iubiţii lor, ţigăncile, două colectoare de hârtie veche, care duceau în nişte broboade, pe spate, nişte boccele uriaşe, aşa cum în trecut femeile cărau iarbă din pădure, cele două ţigănci se legănau pe bulevardele aglomerate, aşa încât trecătorii erau nevoiţi să se dea la o parte. Când ţigăncile au intrat cu încărcătura de hârtie, aproape că au astupat intrarea, încovoiate de greutate, prăvălindu-se pe spate peste grămada de hârtii. Când şi-au dezlegat chingile şi s-au eliberat de jugul acela îngrozitor, au pus boccelele pe cântar şi, lac de sudoare, şi-au şters fruntea, apoi au privit

cadranul cântarului care totdeauna arăta 30-40 de kilograme, uneori jumătate de chintal de cutii, cutioare şi hârtii reziduale adunate de prin magazine şi din supermarket-uri.

Iar când li se făcea dor, când ajungeau într-o stare lamentabilă din cauza efortului atâta forţă şi energie aveau ţigăncile încât, de departe, atunci când luau boccelele, arătau de parcă ar fi dus în spate un tramvai sau un vagon -, deci când strângeau destul, veneau jos la mine, aruncau sacul acela uriaş din spate, se aşezau pe grămada de hârtie uscată, îşi ridicau fustele până la buric, scoteau de nu ştiu unde ţigări şi chibrite, şi - aşa întinse pe spate - fumau, cu atâta nesaţ de parcă ar fi fumat ţigări de ciocolată. Eu, în norul de muşte, strigam ceva în semn de salut. Ţiganca de peruzea cu fusta sumeasă până la brâu stătea întinsă pe spate cu frumoasele ei picioare goale, cu burta goală tot frumoasă, iar tufa de flori îi izbucnea ca o flacără de sub pântece, cu un braţ sub ceafa acoperită de părul negru şi gras şi cu cealaltă mână trăgând cu poftă din ţigară, aşa de neprefăcută stătea ţiganca de peruzea, în timp ce cealaltă, în roşu-atlaz, era întinsă ca un prosop aruncat, într-o stare de plâns, sfârşită de încărcătura tiranică de hârtie. Cu cotul, am arătat spre servietă, unde aveam salam şi pâine, gustarea pe care o cumpărasem o zi înainte, dar, pentru că băusem halbe întregi de bere, dusesem mâncarea acasă şi o adusesem iar înapoi, nu puteam mânca, aşa eram de înfrigurat, de stângaci şi de cutremurat, mereu abţiguit cu bere.

Ţigăncile s-au sculat de pe hârtii legănându-se ca două balansoare şi, cu ţigările între buze, s-au năpustit cu mâinile, smulgând din servietă salamul şi pâinea. Le-au împărţit în mod egal, apoi au strivit teatral chiştoacele de ţigări, cu talpa, grijulii, ca şi cum ar fi strivit capul unei vipere. Au stins ţigările, s-au aşezat şi au început să mănânce, întâi salamul, apoi pâinea. Mă uitam cu plăcere cum

mâncau pâinea, nu muşcau niciodată, ci rupeau pâinea cu degetele. Şi, în timp ce mâncau, au devenit deodată serioase, dădeau din cap, duceau cu degetele îmbucături mici la gură, îşi atingeau umerii ca doi cai care sunt condamnaţi să tragă împreună, până ce ajung la abator. De fiecare dată când le întâlneam pe cele două ţigănci pe stradă, mergeau prin depozitele magazinelor cu prelatele acelea aruncate pe ele, păşeau ţinându-se de talie, fumau şi se legănau în pas de polcă.

Nu le era uşor ţigăncilor, din colectarea hârtiei vechi nu trăiau numai ele, ci şi copiii şi peştele lor, care întotdeauna seara încasa nota de plată, variabilă, în funcţie de cît cărau ţigăncile în acele boccele uriaşe. Ţiganul era un tip ciudat, avea ochelari cu ramă aurită, mustăcioară şi păr cu cărare pe mijloc şi purta întotdeauna pe umeri un aparat de fotografiat, în fiecare zi le fotografia pe ţigănci, în fiecare zi ele se aranjau în faţa aparatului cît puteau mai bine, în cele din urmă chiar ţiganul le aranja figurile, apoi se depărta ca să le fotografieze, dar niciodată nu avea film în aparat, ţigăncile nu văzuseră nici măcar o poză, şi cu toate astea se lăsau mai departe fotografiate zilnic, se bucurau de fotografia lor cum se bucură creştinii de ceruri şi de paradis.

Odată am întâlnit ţigăncile mele acolo unde podul Líbeň leagă Holešovice de malul celălalt al Vltavei, chiar la Scholler. Acolo, în intersecţie, dirija circulaţia un miliţian ţigan, cu mănuşi albe şi baston vărgat. Se întorcea spre sensul liber al circulaţiei cu paşi de polcă, aşa de frumos şi de demn, încât m-am oprit să privesc cu câtă mândrie îşi îndeplinea acel ţigan jumătatea lui de oră de serviciu, până când urma să fie schimbat, când deodată ochii mi-au fost atraşi de culoarea roşie-atlaz şi de culoarea peruzelei. De partea cealaltă a balustradei stăteau cele două ţigănci ale mele şi nu-şi puteau dezlipi ochii de la ţiganul lor aflat în mijlocul intersecţiei. În jurul ţigăncilor erau copii,

ţigănci şi ţigani mai bătrâni care se uitau la ţiganul lor cu semeţie, mândri că el ajunsese acolo. Pe urmă, când ţiganul şi-a predat slujba din intersecţie unui alt miliţian, s-a oprit în mijlocul ţiganilor lui, care au început să-l felicite, iar cele două ţigănci au îngenuncheat şi s-au apucat să-i şteargă pantofii cu fustele lor, una de peruzea, cealaltă roşu-atlaz. Ţiganul zâmbea şi nu-şi putea ascunde bucuria, râdea şi nu se apăra, îl pupau ceremonios toţi ţiganii, iar cele două ţigănci îi lustruiau pantofii de serviciu cu fustele lor, una roşu-atlaz, cealaltă ca peruzeaua.

Ţigăncile au terminat de mâncat, şi-au strâns firimiturile din poală, apoi le-au mâncat şi pe acestea. Fusta de peruzea s-a întins pe hârtie, şi-a ridicat firesc fusta până la talie, arătându-mi burta şi întrebându-mă serioasă : „Păi ce facem, tăticu'?". I-am arătat mâinile pline de sânge, i-am făcut un semn cum se trag storurile, apoi i-am spus : „Nimic, azi mă doare genunchiul". Ţiganca a dat din umeri, şi-a tras fusta de peruzea, uitându-se la mine fără să clipească, asemeni ţigăncii cu fustă roşu-atlaz, care stătea pe scări. S-au ridicat amândouă mai înviorate şi întărite, şi-au apucat boccelele de câte un capăt şi au luat-o la fugă pe scări.

Până să dispară, s-au încovoiat, ca atunci când strângi metrul de buzunar, şi, cu capul între genunchi, au strigat la mine în registru acut un fel de salut, după care au plecat mai departe pe culoar. Le-am auzit apoi picioarele goale plescăind prin curte, le-am ascultat mersul inimitabil, în paşi de polcă. Mergeau să adune alte hârtii vechi, mergeau unde le trimisese ţiganul lor, care, cu aparatul de fotografiat atârnat de umeri, cu mustaţa în furculiţă şi cu cărare pe mijlocul capului, cu ochelari, stătea în faţa lor şi trata afaceri. Eu lucram mai departe, încărcăm cu cârligul, iar de la jgheabul presei până la tavan se îngrămădeau cutii şi ambalaje îmbibate de sânge. Şi, cum se eliberase deschizătura din

mijlocul curţii, am auzit toate zgomotele şi glasurile, parcă amplificate de megafon. Câţiva colectori s-au apropiat de deschizătură, mă uitam la ei de jos, ca şi când aş fi privit statuile de la portalul unei biserici, aşa adânc sub pământ era presa mea, presa mea care semăna cu catafalcul sau cu mormântul Părintelui Patriei, Carol al IV-lea[5]. Deocamdată apăru şeful meu şi din nou glasul lui, care venea de undeva de sus, era plin de ură şi de supărare, ţipa la mine, trăgându-şi mâinile: „ Hanťa, ce caută iar la tine ursitoarele alea, strigoaicele alea două?". Ca întotdeauna, m-am speriat, am căzut în genunchi, m-am prins cu mâna de jgheabul presei şi am privit în sus. Niciodată n-am putut înţelege de ce şeful nu mă place, de ce întotdeauna lua faţă de mine figura aceea înfiorătoare, pregătită parcă îndelung. Aşa arăta, rău, suferind, stare pe care eu i-o provocasem, parcă de fiecare dată îşi dădea seama cît sunt de dezgustător ca om şi de înfiorător ca subaltern, câte griji îi creez acestui şef generos. M-am ridicat de pe podea, aşa cum s-au ridicat soldaţii, speriaţi, când în văzduh s-a înălţat lespedea mormântului din care a ieşit Christos, m-am ridicat, mi-am scuturat genunchii de praf şi am continuat să lucrez, dar nu mai aveam aceeaşi siguranţă. Viermii însă şi-au adunat toate forţele, şi-au mărit zgomotele, înnebuniseră pentru că le luasem aproape toate hârtiile însângerate, erau zăpăciţi de curentul care se crease, scăpasem între timp de partea inferioară a mormanului ce ajungea până în curte. Formaseră împrejurul meu, al mâinilor mele, al hârtiilor, în jgheabul presei un fel de arbuşti groşi şi deşi, ca zmeurişul, ca ramurile de mure, astfel încât am avut senzaţia, când i-am alungat de pe mână, că mă lupt cu nişte fire de oţel, cu nişte copci alungite. Aşa, plin de sudoare însângerată, am lucrat tot timpul cît au fost ţigăncile în pivniţă.

Isus şi Lao-Tse stăteau lîngă jgheabul presei, iar acum, când sunt din nou singur, cu singurătatea

cuplată doar la mecanismul muncii, când în jurul meu curg şi mă biciuiesc funii de viermi, acum văd că Isus e un campion de tenis, care de-abia a câştigat Wimbledon-ul, în timp ce sărmanul Lao-Tse se aseamănă unui comerciant care, deşi e plin de provizii, arată de parcă nu ar avea nimic, văd întruparea însângerată a tuturor îndemnurilor şi simbolurilor christice, îl văd pe Lao-Tse într-un giulgiu, arătând către o scândură de lemn necioplită, îl văd pe Isus ca playboy, în timp ce Lao-Tse e un holtei părăsit de puteri, văd cum Isus ridică mâna imperativ şi, cu un gest autoritar, îşi supune duşmanii, pe când Lao-Tse, resemnat, îşi mişcă braţele ca nişte aripi frânte, îl văd pe Isus romantic, în timp ce Lao-Tse e clasic, Isus e fluxul, iar Lao-Tse este refluxul, Isus e vară, Lao-Tse e iarnă, Isus e adevărata dragoste pentru aproapele său, în timp ce Lao-Tse e ca o culme a deşertăciunilor, Isus este *progressus adfuturum,* Lao-Tse este *regressus ad originem.*

Apăs alternativ butoanele roşu şi verde, arunc ultimul braţ de hârtie dezgustătoare, însângerată, adusă de măcelari, care mi-a ocupat toată pivniţa, dar care - totodată - mi i-a adus pe Isus şi pe Lao-Tse.

În ultimul pachet am pus *Metafizica moravurilor* de Immanuel Kant şi aproape toţi viermănarii s-au smintit într-atât, că s-au aşezat cu toţii pe resturile pline de sânge şi pe sângele uscat, devorând totul cu atâta lăcomie, încât nici măcar nu observau că peretele lateral îi comprimă, pe urmă îi presează şi îi întinde pe membrana vâscoasă. Când am legat cu sârmă acel cub presat şi l-am aşezat lîngă celelalte cincisprezece, am adus cu mine şi întregul roi de muşte înnebunite. Fiecare pachet era acoperit de viermi, pe fiecare sclipeau muşte roşii-verzui sau albăstrui metalizat, ca şi când fiecare pachet ar fi fost, de fapt, o pulpă enormă de vită, agăţată de cârlig într-o măcelărie sătească, într-o după-amiază fierbinte de vară.

Când am ridicat ochii, i-am văzut pe Isus şi Lao-Tse cum pleacă pe scările albe, văruite, aşa cum plecaseră şi ţigăncile mele cu fuste turcoaz şi roşu-atlaz, iar halba era goală.

Plec pe scări în sus, la început urc câte trei, nu ştiu cum începe să mi se învârtă capul din cauza singurătăţii prea zgomotoase. Îmi revin abia în stradă, la aer curat, şi, hotărât, iau cu mine halba de bere goală. Aerul sclipeşte şi eu îmi mijesc ochii, ca şi când fiecare rază de soare ar fi sărată. Merg pe stradă pe lîngă zidul catedralei Sfânta Treime, muncitorii de la drumuri au distrus caldarâmul şi, deodată, îmi văd ţigăncile, fusta turcoaz şi cea roşie, stau pe o scândură, fumează şi se distrează cu ţiganii. Aici, la pavatul străzilor, lucrează ţiganii, lucrează cu suflet, căci un ţel bine definit le uşurează munca. întotdeauna îi privesc cu plăcere, cum - dezbrăcaţi până la brâu - sapă, târnăcoapele lor bat argila şi cuburile de pavaj, îi privesc cu plăcere cum stau pe jumătate îngropaţi în pământ, ca şi când şi-ar săpa singuri groapa. Îmi plac pentru că deodată li se face dor de copii şi de femei, de aceea îi au în permanenţă lîngă ei, acolo unde lucrează. De multe ori văd cum ţiganca, având fustele ridicate, adânceşte cu târnăcopul un şanţ, în timp ce ţiganul tânăr ţine în poală un copil mic jucându-se cu el.

La ei dragostea e ciudată, ţiganul se joacă cu copilul şi această joacă îi redă forţa, nu forţă în muşchi, ci forţă în spirit, sunt foarte sensibili aceşti ţigani, sunt asemeni madonelor din sudul Cehiei jucându-se cu pruncul Isus, uneori privesc oamenii de le îngheaţă sângele. Ţiganii au ochii aşa de mari şi de albaştri, uitaţi de cine ştie ce cultură, am auzit că, pe când noi încă alergam cu secera şi ne încingeam cu piei, ţiganii aveau undeva un stat şi un sistem al lor, care au cunoscut apoi decăderea, îmi povestesc şi mă uit cum chelneriţa de la Husenský îmi toarnă patru halbe, iar restul îl furişează în paharul de sub tejgheaua de cositor ca

să-l bea mai târziu, pentru că din halba mea deja se revarsă spuma.

Chelneriţa s-a îndepărtat de mine, pentru că ieri, în timp ce plăteam, din mânecă mi-a ieşit un şoricel. Aşa că am băut, poate chelneriţa s-a îndepărtat pentru că am mâinile sângerânde, mâini acoperite cu sânge uscat, iar când mi-am trecut palma peste faţă - aşa fac mereu când îmi şterg transpiraţia -, am simţit că fruntea îmi e plină de viermi uscaţi, îi omorâsem de dimineaţă când mă apărasem de acele muşte înnebunitoare. Aşa, meditând, mă întorc pe strada săpată, fusta de peruzea şi cea roşie stau la soare lîngă zidul catedralei Sfânta Treime, în timp ce ţiganul - cu aparatul de fotografiat în mână - le îndreaptă bărbiile, apoi se îndepărtează, le priveşte prin aparat, le aranjează încă o dată faţa într-un zâmbet blajin, se uită la ele prin aparat, le face apoi semn cu mâna, apasă butonul, trage filmul inexistent. Ţigăncile bat din palme, fericite ca nişte copii, întrebându-se cum vor arăta în poză.

Îmi îndes pălăria pe ochi şi, când vreau să trec de pe stânga pe dreapta, în faţa mea stă, cu totul zăpăcit, profesorul de estetică, cu ochelarii îndreptaţi spre mine ca ţeava unei arme de vânătoare, ochelari ca două scrumiere, se scotoceşte o clipă prin buzunare, scoate, ca de obicei, zece coroane, mi le pune în palmă, apoi întreabă: „Tânărul e acolo ?". îi spun că e, apoi, ca întotdeauna, îmi şopteşte la ureche: „Să fii bun cu el, da?". Iar eu îi spun că voi fi.

Privesc cum redactorul coboară în grabă, traversează curtea şi o ia pe strada Spálená, trec şi eu repede strada, cobor în beci, îmi iau pălăria de pe cap şi ascult cum profesorul merge sfios, traversează şi el curtea, apoi coboară în beci, în linişte, când ochii noştri se întâlnesc, profesorul răsuflă şi mă întreabă: „Unde e bătrânul?". îi răspund, ca întotdeauna, că a plecat undeva să bea o bere. Şi profesorul mă întreabă mai departe :

„Întotdeauna e aşa de rău cu voi ?". Îi răspund, ca de obicei, că e invidios fiindcă sunt mai tânăr decât el, iar profesorul de estetică îmi pune în palmă zece coroane mototolite şi, cu glas tremurând, îmi spune: „Aveţi aici banii, ca să căutaţi mai bine. Aţi găsit ceva ?". Mă îndrept spre ladă şi scot *Politica naţională* şi *Foile naţionale.* În ele sunt, ca de obicei, recenzii ale pieselor de teatru, articole scrise de Miroslav Rutt şi Karel Engelmüller, i le dau profesorului, care a lucrat la *Divadelní Noviny*[6] şi, deşi fusese dat afară în urmă cu cinci ani, se interesează mereu de recenziile teatrale din anii treizeci. După ce le-a savurat îndelung, le pune în servietă, îşi ia rămas bun, dându-mi, ca de obicei, încă zece coroane. Pe scări se întoarce şi-mi spune : „Mai căutaţi, mai ales să nu dau peste ăl' bătrân". Iese în curte, iar eu, ca de obicei, îmi pun pălăria, o iau la fugă spre stradă, traversez curtea parohiei şi mă aşez lîngă statuia Sfîntului Tadeus, cu pălăria lăsată până la sprâncene. Privesc neliniştit şi uimit cum profesorul merge parcă lipit de zid şi, când dă cu ochii de mine, se sperie, dar îşi revine, se apropie şi, ca întotdeauna, îmi dă zece coroane şi-mi zice mâhnit: „Nu fiţi atât de rău cu tânărul acela, de ce nu vă place ? Fiţi bun vă rog cu el, da ?". Iar eu înclin capul, ca întotdeauna, criticul de la *Divadelní Noviny* pleacă, ştiu că trebuie să o ia înainte pe Podul Carol, din nou însă el coteşte bucuros spre curte, undeva la un colţ se împiedică şi văd cum îi zboară servieta din mână, încheind astfel mai repede miraculoasa întâlnire cu mine, cu bătrânul ambalator, rău ca un câine în comparaţie cu tânărul ambalator.

Văd cum în curte intră un camion, mă întorc în beci şi, stând cu căruciorul lîngă lift şi uitându-mă la cele cincisprezece pachete pe care le-am ambalat azi, observ că pereţii laterali ai pachetelor sunt împodobiţi cu nişte reproduceri ude după „Bună ziua, domnule Gauguin". Toate pachetele parcă sclipesc, parcă sunt mai frumoase, începe

deja să-mi pară rău că au venit atât de repede să le ia, îmi plăcea să le privesc, erau ca nişte culise care, dându-se la o parte cortina, dezvăluie nişte imagini minunate, în care răsună soborurile viermilor obosiţi. La lift apare şoferul, începem să cărăm pachetele, unul câte unul, am privit îndeajuns acel „Bună ziua", regretam că trebuie să-mi ia pachetele din pivniţă, dar nu-i nimic, când voi ieşi la pensie îmi voi cumpăra presa aceasta a mea, ca să pot păstra toate pachetele pe care le voi crea de atunci încolo.

Nu voi deschide o expoziţie, poate într-o zi cineva va vrea să cumpere pachetele semnate de mine, poate chiar un străin, iar eu, ghinionistul, ca să nu poată nimeni cumpăra vreun pachet, voi pune pe ele preţul de o mie de mărci, şi dacă, spre ghinionul meu, vreun străin va plăti o mie de mărci şi va lua pachetul, eu nu voi şti unde îl va duce şi nici nu voi avea bucuria să-l mai privesc vreodată.

Astfel urc cu liftul în curte pachet după pachet, aud cum hamalul înjură, de ce sunt viermii aceia pe pachete, şi, când ultimul colet a plecat, cu el au plecat toţi viermii, iar beciul meu pare dintr-o dată trist şi părăsit fără acele muşte înnebunitoare, aşa cum, de fapt, sunt şi eu. Ies clătinându-mă, după cinci beri trebuie să urc scara în patru labe. Mă uit la hamal, cară deja ultimul pachet, îl dă şoferului să-l pună lîngă celelalte şi, când se întoarce, văd că spatele salopetei hamalului e plin de sânge uscat, apoi văd că şoferul îşi dă jos scârbit mănuşile pline de sânge şi le aruncă. Hamalul se urcă lîngă şofer şi pleacă, din curte ies pachetele mele, iar eu sunt bucuros că sclipesc, sunt tapetate cu „Bună ziua, domnule Gauguin". Tablourile acelea te bucură, oricine trece pe lîngă acel camion împodobit se bucură şi, o dată cu acele pachete împodobite, au plecat şi viermii aceia groaznici. În soarele din strada Spálená am văzut cum, în jurul camionului, zboară muştele nebune, albastre, verzi şi aurii, muştele acelea smintite, care se lasă

duse în depozite împreună cu Paul Gauguin - „Bună ziua, domnule Gauguin" - până la depozite, vor sta acolo până la sfârşit, când se vor turna peste ele acid şi leşie, şi cu viermii se va întâmpla acelaşi lucru, ei nu se vor obişnui cu ideea că ar putea trăi mai bine şi mai frumos în altă parte decât în resturile mucegăite şi pline de sânge.

Când vreau să mă întorc în beci, apare şeful, care, cu o faţă chinuită, îngenunchează în faţa mea, apoi, cu mâinile unite, mă imploră: „ Hanťa, pentru numele lui Dumnezeu, te conjur, aşa, în genunchi, te rog, trezeşte-te cît mai e vreme, nu mai bea atâtea halbe, lucrează şi nu mă mai chinui atât!".

Sunt speriat, mă aplec şi-l iau uşor de mână pe şeful îngenuncheat, îl rog: „Treziţi-vă, domnule, nu e onorabil pentru dumneavoastră să îngenuncheaţi" şi, în timp ce-l ridic, simt cum tremură tot, îl mai rog o dată să mă ierte, nu ştiu ce mi-ar putea ierta, dar aşa îmi e dat, să cer mereu iertare, pentru că adesea eu însumi mă rog să-mi iert ceea ce am fost, ce îmi este dat în firea mea.

Mă întorc în pivniţă încărcat şi mai mult de sentimentul vinovăţie faţă de şef, mă întind pe spate în adâncitura caldă încă de la ţiganca purtând fustă turcoaz, stau întins şi ascult zgomotele de pe stradă, acea muzică concretă, aud cum, prin clădirea cu cinci etaje unde se află centrul de colectare a hârtiei curge neîntrerupt apa reziduală, o aud clipocind, aud cum se trage apa la toalete şi, când îmi ascut auzul, aud sub pământ cum acolo, undeva, curge apa reziduală şi curg fecalele prin cloace şi prin canale, iar dacă viermănarii au plecat cu toate legiunile lor, sub beton aud strigătul tânguitor al şobolanilor, care încă se luptă în toate canalele de sub Praga, două clanuri de şobolani se luptă pentru supremaţia în canalele şi în cloacele oraşului.

Cerurile nu sunt umane şi nici viaţa de deasupra mea, de sub mine şi din mine.

Bună ziua, domnule Gauguin!

V

Astfel, tot ce am văzut pe lumea aceasta merge simultan înainte şi înapoi, asemeni foalelor fierarului, exact ca presa mea când, la comandă, apăs pe butoanele verde şi roşu, totul sare în sens contrar, nimic în lume nu şchiopătează. De treizeci şi cinci de ani împachetez hârtie veche, şi pentru munca asta a mea un om are nevoie nu numai de pregătire universitară sau de liceul clasic, ci şi de seminarul teologic. În meseria asta întâlnesc spirala şi cercul, iar *progressus ad futurum* se contopeşte cu *regressus ad originem,* şi eu, în plus, pipăi toate acestea, fiind educat împotriva voinţei mele, de aceea sunt nefericit de fericit. Am început să visez *că progressus ad originem* corespunde lui *regressus ad futurum.* Aşa mă distrez, ca fiecare cetăţean care citeşte *Večerní Praha*[7].

Ieri l-am îngropat pe unchiul meu, bardul care mi-a arătat cum, în grădina lui din Cabry, şi-a dus instalaţia de la blocul de cale ferată şi între pomi a montat şinele. El, împreună cu prietenii, au reparat maşinăria aceea marca Ohrenstein & Koppel apoi, sâmbăta şi duminica, se plimbau cu cele trei vagoane, îşi plimbau copiii toată după-amiaza, iar seara se plimbau chiar ei, în timp ce beau bere din halbele mari. Aseară mi-am îngropat unchiul, sfârşise în grădină, în grădina lui, era vacanţă, aşa că toţi prietenii erau plecaţi la pădure, la râu, nimeni nu mai venise în iulie acesta călduros să-l viziteze, unchiul zăcuse cincisprezece zile pe podeaua instalaţiei lui, până l-a găsit mecanicul de locomotivă. Era plin de muşte şi de viermi, iar corpul, deja intrat în putrefacţie, se întinsese pe toată podeaua.

Când au ajuns cei de la pompe funebre, l-au luat pe unchiul meu cum au putut, de fapt ceea ce mai rămăsese din el, apoi au venit la mine, iar eu,

obişnuit cu munca în pivniţă, a trebuit să răzuiesc de pe linoleum cu lopata şi cu mistria toate acele resturi năclăite. Mi-au dat o sticlă de rom şi eu am răzuit, tăcut şi atent, tot ce mai rămăsese din unchiul meu. Cel mai mult mi-a dat de furcă părul roşcat, care se lipise de linoleum, ca atunci când un camion calcă un arici pe autostradă, a trebuit să iau din nou mistria, să curăţ acel păr roşcat şi, când a fost gata, l-am îndesat sub hainele unchiului în coşciug, pe cap i-am pus şapca de feroviar, care atârna lîngă instalaţia de cale ferată. Am adus cartea lui Immanuel Kant şi i-am aşezat între degete textul acela, care mă emoţionase întotdeauna. Două lucruri îmi stăpânesc mintea, mereu şi stăruitor minunându-mă: „cerul înstelat deasupra mea şi legea morală în mine". Apoi m-am răzgândit şi am răsfoit acele frumoase rânduri ale tânărului Kant. Când lumina nopţilor de vară e plină de stele tremurătoare şi de lună plină, sunt împins încet spre sentimente adânci de prietenie şi de sfidare a luminii şi a eternităţii.

Când am deschis dulapul, am găsit colecţia, pe care unchiul mi-o arătase, dar pentru care, atunci, nu aveam nici o înţelegere, o colecţie de decoraţii de toate culorile, o mulţime de cutiuţe pline. Unchiul se amuza mereu la serviciu, punea pe şine bucăţelele de alamă, cupru, cositor, fier şi alte metale colorate şi, după ce trecea trenul, culegea acele bucăţele transformate în folii cu forme bizare.

Seara, unchiul le aşeza lîngă celelalte, fiecare decoraţie avea numele ei, după numele elementelor componente. Dulapul arăta ca şi cum ar fi plin cu fluturi asiatici, toate decoraţiile par nişte bomboniere pline de staniol mototolit, frumos colorat, luat de la bomboanele cu ciocolată. Am golit cutiuţă după cutiuţă, le-am răsturnat în sicriul unchiului şi abia pe urmă cei de la pompe funebre au pus capacul, unchiul zăcea acolo acoperit cu medalii şi cu decoraţii ca un înalt

demnitar, părea un personaj plin de slavă, pentru că eu îi aranjasem frumos coşciugul, îl aranjasem exact ca pe pachetele mele.

M-am întors în beci. A trebuit să cobor scara ghemuit, am băut sticla de rom, apoi am băut bere, după aceea am smuls cu târnăcopul hârtia mucegăită, lipită şi putrezită, care arăta deja ca un şvaiţer în ale cărei găuri locuiau şoarecii. Am băut berea şi am rupt hârtia aceea veche, potecile şoarecilor, tot acel orăşel al lor, am încărcat toate cuiburile. Centrul nostru de colectare se închidea două zile pentru inventar, aşa că trebuia să termin.

Când stropeam în fiecare seară grămada aceea de hârtii, nu mă învinuiam că acolo dedesubt era o adevărată petrecere, sub greutatea resturilor presate încep să fermenteze cărţi şi flori, aşa era acolo jos, sub muntele de hârtie.

Pentru munca aceasta trebuie să fii într-adevăr teolog, la baza acelei grămezi de hârtii, unde nu am reuşit să ajung niciodată de la ultimul inventar, de acum o jumătate de an, hârtia veche putrezise ca o rădăcină într-o mlaştină, răspândind în jur un miros de brânză uitată într-o oală timp de jumătate de an, iar hârtia umezită şi ambalată de deasupra îşi pierduse culoarea, era gri, pe alocuri bej, era tare ca pâinea veche.

Am lucrat până noaptea târziu şi m-am mai înviorat abia când m-am îndreptat spre lumină şi, prin hornul şi prin luminatorul de la etajul cinci, am privit o bucăţică de cer înstelat, asemeni tânărului Kant, apoi, clătinându-mă, cu halba goală în mână, m-am întors prin ieşirea din spate, pe brânci, şi, la lumina becului, am văzut deschisă pe masă *Teoria cerurilor,* iar lîngă lift erau înşirate pachete.

Astăzi am primit sute de reproduceri umede după „Floarea soarelui" a lui Vincent van Gogh, aşa că laturile fiecărui pachet străluceau de floarea soarelui galbenă-aurie pe fond albastru. Mirosul fetid se estompase, mirosul de şoareci presaţi,

mirosul cuiburilor lor şi al hârtiei vechi şi putrezite. Peretele presei se mişca încoace şi încolo, pentru că apăsam când butonul verde, când pe cel roşu, în pauze beam bere şi citeam *Teoria cerurilor* de Immanuel Kant. În tăcerea nopţii şi în liniştea simţurilor vorbeşte un spirit nemuritor, într-o limbă fără nume, despre simţuri, care pot fi înţelese, dar niciodată descrise. Frazele m-au şocat într-atât, încât am alergat la luminator să privesc bucata de cer înstelat, apoi am aruncat cu furca, în jgheabul presei, hârtii putrezite şi familii de şoareci înveliţi în vată, cine împachetează hârtia veche nu este uman, asemeni cerurilor, dar - de fapt - munca pe care o fac trebuie să o facă oricum cineva, munca aceasta e asemeni uciderii pruncilor, aşa cum a pictat-o Pieter Breughel, cu ale cărui reproduceri am învelit săptămâna trecută toate pachetele. Astăzi însă străluceau nişte cercuri şi ţinte aurii şi galbene, străluceau florile soarelui ale lui van Gogh, accentuând sentimentul tragic.

Şi astfel am lucrat şi am zdrobit gropile şoriceilor, apoi am fugit şi am citit din *Teoria cerurilor* o singură frază, am luat-o din carte ca şi când aş fi luat o bomboană. Astfel, am fost în timpul lucrului plin de o măreţie nemărginită, de o infinită multiplicitate şi de o neasemuită frumuseţe, care mă inundau din toate părţile, deasupra mea era cerul înstelat intrând prin luminator, iar sub mine, războiul şi lupta a două clanuri de şobolani în toate canalele şi cloacele oraşului Praga.

Douăzeci de pachete sunt aliniate ca un tren cu douăzeci de vagoane, sunt aliniate în direcţia liftului, şi toate laturile pachetelor sunt acoperite de floarea soarelui, jgheabul plin al presei mele, antrenat de forţa orizontală a şurubului, sfărâmă şoarecii tăcuţi, care nu mai au nici glas, exact ca atunci când sunt prinşi de pisică, la fel cum iubitoarea natură împrăştie groază când sar siguranţele, iar groaza - mai puternică decât

durerea - învăluie ceea ce vizitează într-un minut de adevăr.

Toate acestea m-au uimit şi m-au sfinţit, am devenit mai frumos, pentru că am avut puterea să nu înnebunesc de tot ce am văzut în singurătatea mea zgomotoasă, cu trup şi spirit am trăit şi am supravieţuit, mă trec amintiri uluitoare, care mi-au proiectat munca în câmpul atotputerniciei. Deasupra mea luminează un bec, butonul roşu şi butonul verde mişcă presa înainte şi înapoi, am ajuns în sfârşit la fundul beciului, ajutat de lopată asemeni celor care aruncă pământul săpat, a trebuit să mă ajut de genunchi ca să răzbesc, să birui grămada de hârtie, care se transformase într-un fel de marnă. Aşadar, am aruncat ultima lopată de materie umedă şi vâscoasă şi m-am simţit ca un muncitor care o zi întreagă a curăţat fundul cloacelor pragheze din subteranele unde e confluenţa tuturor reziduurilor.

În ultimul pachet am aşezat *Teoria cerurilor,* am legat pachetul, iar butonul roşu a slăbit presiunea, l-am luat apoi cu cârligul şi l-am pus lîngă celelalte douăzeci şi unu de pachete. M-am aşezat obosit pe scări şi mi-am lăsat mâinile să-mi atârne pe lîngă genunchi până la cimentul rece. Douăzeci şi una de flori ale soarelui străluceau în semiobscuritatea pivniţei şi câţiva şoareci tremurau de foame, pentru că nu mai aveau hârtie. Unul dintre ei s-a apropiat de mine, m-a atacat, a sărit pe mine, voia să mă muşte sau să mă trântească la pământ, poate doar să mă rănească, toată forţa acestui corp de şoarece s-a năpustit asupra mea şi m-a muşcat de pingeaua umedă, îl împingeam delicat, dar el a sărit încă o dată şi încă o dată la pingea, apoi s-a aşezat gâfâind într-un colţişor, m-a privit în ochi şi eu m-am cutremurat, am văzut că în ochii acelui şoarece se afla, în acel moment, ceva mai mult decât stelele de deasupra mea şi legea morală din mine.

Deodată, ca o lovitură de tunet, s-a ivit şi Arthur Schopenhauer, spunând că suprema lege este dragostea şi că dragostea e de fapt compătimire. Am înţeles de ce Arthur nu-l putea suferi pe voinicul Hegel, m-am bucurat însă că nici Hegel, nici Schopenhauer nu au fost comandanţi de armate duşmane, pentru că ei doi ar fi condus războiul exact aşa cum îl conduc şefii celor două clanuri de şobolani din toate canalele subterane pragheze. Azi noapte am fost atât de abătut, încât am stat întins pe scândura patului sub baldachinul format din două tone de cărţi, m-am uitat în semiobscuritatea de pe stradă şi, prin crăpătura dintre scânduri, am văzut muchiile cărţilor. Când s-a făcut linişte, am auzit ronţăitul dinţilor de şoareci, am auzit cum lucrau deasupra patului meu, acel zgomot venea din cîteva cărţi şi m-a înfiorat, suna exact ca ticăitul unui ceas, iar unde sunt şoareci, sunt desigur şi cuiburi de şoareci, şi unde sunt cuiburi de şoareci, acolo va fi peste cîteva luni o colonie de şoareci şi peste jumătate de an un sat, care - crescând în progresie geometrică — va deveni peste un an un adevărat orăşel de şoareci în stare să roadă scândurile şi grinzile atât de ingenios, încât odată, dacă voi ridica tonul sau voi face o mişcare neatentă cu mâna, vor cădea peste mine douăzeci de chintale de cărţi, iar şoarecii se vor răzbuna pentru toate pachetele în care i-am presat. Stăteam aşa întins, pe jumătate adormit, eram aproape vlăguit de acel ronţăit din cărţile de deasupra mea şi, ca întotdeauna, în această legănare a somnului a venit către mine, cu înfăţişarea Căii Lactee, mica ţigancă, dragostea tinereţii mele, ţiganca aceea tăcută şi cinstită care, atunci când mă aştepta în faţa birtului, stătea asemeni unei balerine, cu un picior înainte, puţin depărtat, în poziţia de bază, frumoasa tinereţii mele, pe care o uitasem de mult. Întregul ei trup era încărcat cu miros de sudoare, mosc şi pomadă, de câte ori o mângâiam, aveam

senzaţia că ating o bucată proaspătă de carne ce mirosea ca seul de căprioară, umbla numai în rochia aceea tricotată, mânjită toată de supe şi de sosuri, pe spate avea pete de var şi de lemn putrezit, din acela pe care mi-l aducea când era furtună: scânduri şi grinzi atinse de putregai. Îmi amintesc cum am întâlnit-o prima oară pe ţiganca aceea, era la sfârşitul războiului, mă întorceam de la birt, ea mi s-a alăturat şi apoi a mers după mine, îi vorbeam peste umăr, se ţinea pe urmele mele şi nu rămânea nici o clipă prea în spate, dar nici nu mă depăşea, mergea tropăind în urma mea, încălţată cu nişte papuci zgomotoşi. Am ieşit de la Horký şi, la răscruce, m-am oprit şi i-am spus „la revedere, trebuie să plec", dar ea a zis că merge în aceeaşi direcţie, am luat-o pe strada Ludmila, la capătul străzii i-am spus din nou „la revedere, trebuie să plec acasă", iar ea că are acelaşi drum cu mine, şi aşa am mers până la Žertva, i-am întins mâna şi i-am spus că trebuie să o iau în jos, şi ea mi-a răspuns că merge în aceeaşi direcţie. Ajunşi jos, i-am spus că suntem deja pe strada mea şi că trebuie să ne despărţim, dar ea mi-a zis că merge în aceeaşi direcţie, şi aşa am trecut pe sub felinarul casei mele cu mulţi chiriaşi, acolo i-am spus „la revedere, eu locuiesc aici", iar ea mi-a răspuns că şi ea locuieşte tot aici, am tăcut şi am lăsat-o să treacă prima, dar ea n-a vrut. Am luat-o înainte pe culoarul întunecos, locuiau acolo încă trei perechi, am urcat pe scări în curte şi m-am oprit în faţa uşii, am descuiat, m-am întors spre ea şi i-am spus „la revedere, eu am ajuns", dar ea mi-a răspuns că şi ea a ajuns şi a intrat cu mine, a dormit cu mine într-un singur pat. Când m-am trezit nu mai era acolo, doar tăblia laterală a patului, unde dormise ea, era caldă. A doua zi m-am întors intenţionat noaptea târziu, dar când am urcat, am văzut-o cum stătea pe scări, în faţa uşii, am văzut că sub fereastră erau grinzi şi scânduri şi, după ce am descuiat, a sărit ca o pisică direct în cămăruţă, apoi

am tăcut, eu am plecat după bere, am luat cinci litri de bere, în timpul ăsta ţiganca aprinsese plita de fontă sub care începuse deja să duduie focul. Gătea întotdeauna gulaş de cartofi cu salam, stătea apoi în faţa uşiţei deschise de la sobă, lumina i se revărsa în poală, iar în jurul braţelor, gâtului şi profilului avea dâre aurii de sudoare din cauza căldurii. M-am întins în pat îmbrăcat, m-am ridicat apoi să beau bere, am băut, i-am întins ţigăncii halba, ea a luat-o cu ambele mâini şi a început să bea.

Se auzea gâlgâitul şi, undeva departe, gemea o pompă. Mă gândeam că făcuse focul doar ca să mă cucerească, să mă câştige, dar de fapt focul era în ea, fără el n-ar fi reuşit să trăiască.

Astfel am locuit cu ţiganca aceea pe care nici măcar nu ştiam cum o cheamă, nici ea nu ştia şi nici măcar nu voia să ştie cum mă cheamă. Ne întâlneam seara în linişte şi fără cuvinte, nu i-am dat cheile niciodată, mă aştepta întotdeauna, iar eu veneam uneori după miezul nopţii, ca s-o încerc. Când descuiam, trecea pe lîngă mine ca o umbră, lua o hârtie şi un chibrit şi făcea focul, care începea să pâlpâie, şi atunci ţiganca băga mereu lemne pe foc, lemne din acelea pe care le strânsese sub fereastră şi care ne ajungeau o lună întreagă. Mâncam în linişte, aprindeam becul, vedeam cum ţiganca rupea pâinea, o rupea exact ca atunci când primeşti sfânta euharistie, apoi aduna rămăşiţele din poală şi le arunca ritual în foc. Când terminam, ne întindeam pe spate, ne uitam la tavan, acolo se mişcau umbre voalate, era semiîntuneric, pentru că becul îl stinsesem de mult. Când mă ridicam să iau berea de pe masă, păşeam ca printr-un acvariu plin de plante, de alge marine, mergeam ca şi când traversam o pădure deasă la lumina nopţii, mergeam printre umbre mişcătoare, iar când beam, mă întorceam şi o priveam pe ţiganca goală care stătea întinsă şi se uita la mine, îi sclipea albul ochilor, aşa ne vedeam mai bine decât într-o

lumină puternică. Iubeam întunericul, era singura clipă în care aveam impresia că se întâmplă ceva măreţ. După înserare, în semiobscuritate, totul părea mai frumos, toate străzile, pieţele, toţi oamenii păreau trei-fraţi-pătaţi, uneori aveam impresia că şi eu sunt iarăşi tânăr, mă uitam bucuros în oglindă, în semiîntuneric, aşa cum îmi place să mă privesc în vitrine când păşesc pe stradă. Apoi îmi atingeam faţa cu mâna, nu simţeam nici măcar un rid, nici în jurul gurii şi nici pe frunte, pentru că semiîntunericul este perioada din viaţa de zi cu zi căreia şi frumuseţea i se supune. Prin crăpăturile sobei se vedeau cărbunii arzând, ţiganca se ridica aşa, goală, şi când păşea, pe corp avea o dungă aurie, ca un abur, aşa cum avea Ignaţiu de Loyola, aşa cum apare şi pe Podul Carol. Ţiganca a păşit înapoi şi s-a întins lîngă mine, şi-a întors capul şi mi-a privit profilul, apoi mi-a mângâiat cu degetele gura şi nasul. Nu m-a sărutat niciodată şi nici eu nu am sărutat-o niciodată, ne spuneam totul cu mâinile, apoi doar stăteam întinşi şi ne priveam, ne uitam la reflexele şi refracţiile de la plita pe jumătate ruptă, din al cărei interior venea o lumină ondulată, ivită din moartea lemnului.

Nu ne doream nimic altceva decât să trăim aşa la infinit, ca şi când ne spusesem totul, ca şi când am fi fost născuţi împreună şi nu ne-am fi despărţit niciodată. Când a venit toamna acelui penultim an din al doilea război mondial, am cumpărat un pachet de hârtie albastră pentru ambalaj, aţă groasă şi lipici şi, într-o duminică, în timp ce ţiganca s-a dus după bere, am stat pe podea şi am făcut un zmeu, i-am pus sfoară şi coadă ca zmeul să se înalţe drept în sus. Ţiganca i-a lipit, aşa cum o învăţasem, nişte ornamente de hârtie, apoi am plecat amândoi la Okrouhlík, am dat drumul la fir pentru ca zmeul să se poată ridica, am tras un pic de sfoara grosolană pe care o ţineam între degete şi zmeul s-a înălţat. A rămas nemişcat pe cer, doar

coada i se ondula scriind litera S. Ţiganca îşi pusese palmele pe faţă şi printre degete i se vedeau ochii frumoşi, deschişi şi mari. Ne-am aşezat, eu am dat drumul la sfoară şi i-am întins-o ţigăncii să o ţină, dar ţiganca a ţipat că zmeul o ridică înspre cer, că simte cum zboară în sus spre nori, exact ca Fecioara Maria. Am prins-o de umeri să zburăm împreună, dar ţiganca mi-a dat sfoara înapoi. Am stat aşa unul lîngă celălalt, ţiganca îşi ţinea capul rezemat de umărul meu, zâmbind uneori. La un moment dat, mi-am zis să-i trimit zmeului o scrisorică, i-am întins ţigăncii sfoara să o ţină, dar ea n-a vrut, a spus că-i este teamă că zmeul o va duce în ceruri şi n-o să mă mai vadă niciodată. Am legat sfoara de un ciot, am smuls o foaie din carneţel, am rupt-o, apoi am pus-o pe sfoară şi, când am luat din nou zmeul în mână, ţiganca a ţipat, şi-a înălţat mâinile să prindă scrisorica, dar aceasta se ridicase în aer o dată cu sfoara. Am simţit între degete forţa zmeului, am simţit fiecare rafală de vânt acolo sus, am simţit cum, printre degete, îmi intra în tot corpul, acea atingere m-a cutremurat, parcă zmeul era Dumnezeu, eu eram fiul lui Dumnezeu, iar aţa aceea era Duhul Sfânt prin care omul intră în legătură, în relaţie confidenţială şi în dialog cu însuşi Dumnezeu. Am înălţat de cîteva ori zmeul, ţiganca prinsese curaj, ţinea strâns firul, se zgâlţâia asemeni mie, se legăna exact cum se leagănă zmeul sub forţa vântului. Odată am ajuns acasă seara, ţiganca nu mă aştepta, am aprins lumina, m-am plimbat, m-am plimbat până dimineaţa prin faţa casei, dar ea nu a venit, aşa cum nu a venit nici a doua zi şi nici mai târziu. Am căutat-o, dar n-am mai văzut-o niciodată pe mica mea ţigancă, ţiganca mea simplă ca un lemn necioplit, ţiganca mea ce semăna cu suflarea Duhului Sfânt. N-am mai văzut-o pe ţigancă. Nu şi-a dorit nicicând nimic altceva decât să arunce lemne pe foc, lemne pe care le căra în spate, scânduri şi grinzi grele, lemne mari cît o

cruce. N-a dorit nimic altceva decât să gătească gulaş de cartofi cu salam de cal, să stea lîngă foc, şi toamna să înalţe un zmeu către cer. Abia pe urmă am aflat că o ridicase Gestapo-ul, o luase împreună cu ceilalţi ţigani şi îi dusese pe toţi într-un lagăr de concentrare.

Nu s-au mai întors, poate că au murit arşi undeva la Majdanek sau la Auschwitz, într-un cuptor de incinerare. Cerurile nu sunt umane, dar eu am fost atunci uman. După război, când am văzut că nu s-a mai întors, am ars zmeul în curte, am ars şi firul, şi coada, şi ornamentele pe care le făcuse mica mea ţigancă, al cărei nume nici măcar nu-l ştiu.

Când s-a terminat totul, în anii cincizeci, aveam încă pivniţa plină de literatură fascistă. Am presat-o cu o plăcere teribilă, în lumina suavă a sonatei micii mele ţigănci, chintale de asemenea broşuri şi cărţi pe aceeaşi temă, am presat sute de mii de pagini cu fotografii de bărbaţi, femei şi copii care jubilau, de muncitori entuziaşti, bătrâni entuziaşti, SS-işti entuziaşti, militari entuziaşti. L-am aruncat cu plăcere în jgheabul presei mele hidraulice pe Hitler, am aruncat şi suita lui cu care intrase în Gdansk-ul eliberat, în Varşovia eliberată, în Praga eliberată, în Viena eliberată, în Parisul eliberat, Hitler intrând în apartamentul personal, la serbările secerişului, Hitler şi câinele său lup. I-am ars pe Hitler şi pe soldaţii lui, pe Hitler care examina fortificaţiile de la Atlantic, pe Hitler care intra în oraşele cucerite din Est şi din Vest, pe Hitler aplecat deasupra hărţilor militare. Cu cît îl presam mai aproape de acei copii, femei şi bărbaţi care jubilau, cu atât mai mult mă gândeam la ţiganca mea, care nu jubilase niciodată, care nu voise nimic altceva decât să stea lîngă foc, să gătească gulaş de cartofi cu salam de cal şi să meargă să cumpere bere, nu a vrut nimic altceva decât să rupă pâinea ca pe ceva sfânt şi apoi să se uite, prin uşiţa deschisă, la flacără şi la jar, să asculte

zgomotul melodic al focului, cântecul acela pe care îl ştia din copilărie şi pe care-l cânta ca pe ceva sacru. Lumina focului o făcea să lase în urmă toată durerea, iar pe chipul ei să apară un zâmbet care întruchipa însăşi imaginea ţigăncii fericite.

Stau în pat întins pe spate şi de sus îmi cade pe deget un şoricel, poate că l-am adus cu mine în servietă sau în buzunar. Din curte vine miros de WC, în curînd o să plouă, aşa, întins pe spate, nici măcar nu mă pot mişca, aşa, ameţit de muncă şi de bere. În două zile am curăţat toată pivniţa pe cheltuiala sutelor de şoareci, vieţuitoare umile, care nu voiau nimic altceva decât să roadă textele cărţilor şi să locuiască în găurile hârtiei vechi, să nască alţi şoareci şi să-i alăpteze în culcuşul acela. Am văzut cum şoarecii stăteau ghemuiţi, exact cum stătea ţiganca mea, ghemuită lîngă mine în nopţile răcoroase.

Cerurile nu sunt umane, dar există ceva mai uman decât cerurile, compătimirea şi dragostea, pe care le-am uitat şi le-am rătăcit.

VI

De treizeci şi cinci de ani presez hârtie veche la presa hidraulică şi timp de treizeci şi cinci de ani am crezut că maculatura şi resturile nu se pot presa altfel, decât aşa cum făceam eu. Acum am aflat însă că la Bubny s-a construit o presă gigantică, care înlocuieşte douăzeci de prese ca ale mele. Când martorii oculari mi-au spus că gigantul acela face pachete de trei-patru chintale, iar pachetele sunt transportate la vagoane cu ajutorul electrocarului, mi-am zis: trebuie să mergi acolo Hanťa, să te uiţi, să vezi, să faci o vizită de curtoazie. Când am ajuns la Bubny şi am văzut acea presă uriaşă, aflată într-o hală acoperită cu geamuri, mare cît gara Wilson, când am auzit bubuitul acelei prese enorme, am început să tremur şi n-am putut să mai privesc maşinăria aceea. Am stat cîteva clipe şi m-am uitat în altă parte, apoi mi-am legat şireturile de la pantofi şi tot nu am putut privi maşinăria în ochi. De obicei, când zăream în grămada mea de hârtie veche copertele sau marginile unei cărţi valoroase, nu mă duceam imediat să o iau, întâi curăţăm, lustruiam cilindrul presei, apoi mă uitam la grămada de hârtie, întrebându-mă dacă o să am destulă forţă să iau cartea şi să o deschid şi abia după ce mă convingeam mă duceam şi ridicam încet cartea, care tremura în mâinile mele cum tremură florile miresei în faţa altarului.

Aşa eram eu şi când jucam fotbal la clubul nostru sătesc. Odată am aflat că, în vitrina birtului din sat, va fi afişată joi componenţa echipei noastre. M-am dus cu inima bătând încă de miercuri şi am stat cocoţat pe bicicletă, dar n-am avut puterea să mă uit în avizier. Am stat, am cercetat lăcăţelul şi şipcile vitrinei, am citit îndelung numele clubului nostru şi abia pe urmă

am avut curajul să mă uit la componenţă. Miercurea era însă întotdeauna afişată echipa din săptămâna trecută, aşa că a trebuit să plec. M-am întors joi, am stat în faţa vitrinei şi am privit îndelung tot ce era acolo, nu însă şi componenţa echipei, iar când m-am mai liniştit, abia atunci am citit rar componenţa echipei reprezentative, apoi rezervele, apoi juniorii, iar când mi-am văzut numele trecut ca rezervă am fost pentru întâia dată fericit. Stau şi acum lîngă presa gigantică din Bubny, şi când simt că-mi mai scade emoţia, prind curaj şi mă uit la acea maşinărie care se ridică până la tavanul de sticlă al halei, exact ca altarul enorm al catedralei Sfântul Nicolae din Mala Straná[8].

Presa era mult mai mare decât îmi imaginasem, banda ei rulantă era mai lungă şi mai lată chiar şi decât banda ce transporta cărbuni la centrala electrică din Holešovice. Pe această bandă se deplasau încet hârtii albe şi cărţi, iar cărţile erau puse acolo de muncitori şi de muncitoare tinere, îmbrăcaţi cu totul altfel decât mă îmbrăcam eu şi ceilalţi colegi ai mei care ambalau hârtie. Aveau mănuşi portocalii şi albastre, şepci americane galbene, purtau nişte salopete până la piept, iar peste umeri aveau bretele care se încrucişau pe spate şi făceau să se distingă şi mai bine culoarea puloverelor şi a bluzelor. N-am văzut nicăieri vreun bec aprins, pereţii şi tavanul din sticlă lăsau să pătrundă lumina şi soarele, iar în tavan erau montate ventilatoare. Mănuşile acelea colorate mi-au accentuat umilinţa, pentru că eu lucram întotdeauna cu mâinile goale, ca să pot simţi hârtia între degete. Aici nimeni nu dorea să cunoască farmecul unic al hârtiei vechi. Banda ducea cărţile şi resturile albe sus, aşa cum scara rulantă duce pietonii din pasajul subteran din Piaţa Václav sus, în stradă. Hârtia se băga direct într-un cazan imens, la fel de uriaş precum cel al fabricii de bere de la Smíchov, iar când cazanul se umplea cu hârtie, banda se oprea şi din tavan cobora un fel de

şurub vertical care presa hârtia cu o forţă uriaşă, pufăia, apoi se întorcea încet în tavanul halei. Banda începea atunci să se mişte, iar hârtia avea mişcări sacadate şi dădea drumul materialului exact în jgheabul oval al presei, un jgheab mare cît bazinul din apropierea Podului Carol. Am început să mă mai liniştesc, mi-am dat seama că maşinăria presează şi ambalează cărţile aşa cum sunt ele, întregi. Am văzut prin pereţii de sticlă camioanele care aduceau pachete de cărţi ce plecau direct la concasor, fără ca vreo pagină să atingă ochii omeneşti, inima sau creierul cuiva. Abia atunci am văzut cum muncitorii şi muncitoarele de la banda rulantă rup învelişul pachetelor şi iau din ele cărţile, le desprind copertele şi aruncă pe bandă doar interiorul curat al cărţilor, aruncă pe bandă paginile fără să se uite la ele, de fapt nici nu se pot uita, căci banda trebuie să fie în permanenţă plină, nu se poate opri, aşa cum sunt trase în sus plasele din care pescarii aleg peştii şi peştişorii, apoi îi grupează pe benzile ce îi duc în interiorul navei, spre locurile de conservare. Peştii sunt peşti, cărţile - cărţi. Mi-am făcut curaj şi am urcat pe scăriţă, pe platoul care se întinde de jur împrejurul jgheabului oval. Am privit acel platou aşa cum privisem cazanul de fermentare din hala fabricii de bere Smíchov, în care se prepară cinci sute de hectolitri de bere o dată. M-am sprijinit de balustradă şi m-am uitat în jos ca şi cum aş fi stat pe schela unei construcţii cu etaj. Pe panoul de comandă al presei luminau zeci de butoane de toate culorile, exact ca într-o centrală electrică. Şurubul apăsa şi presa toate acele măruntaie cu forţă, ca atunci când striveşti între degete, fără să te gândeşti, biletul de tramvai. Am privit în jurul meu înspăimântat, apoi m-am uitat în jos, la muncitorii şi la muncitoarele care lucrau, la soarele care lumina prin pereţi, la culorile hainelor, puloverelor şi şepcilor care săreau în ochi şi risipeau în jurul lor nuanţe minunate. Muncitorii

arătau ca nişte păsări exotice, ca nişte pescăruşi sau ca papagalii norvegieni. Motivul fricii mele nu era însă acesta, m-am speriat pentru că, la un moment dat, mi-am dat seama că această presă gigantică reprezintă, de fapt, lovitura mortală dată tuturor preselor mici. Am ştiut dintr-o dată că ceea ce vedeam e, de fapt, o epocă nouă în branşa mea, că aceştia sunt altfel de oameni şi au un alt mod de a munci. Mi-am dat seama că, de fapt, acesta este începutul sfârşitului bucuriilor mărunte care, în centrele mici de colectare, vin o dată cu cărţile aruncate din greşeală printre hârtiile de rebut. Acesta din urmă este un alt mod de a gîndi, pentru că, poate, fiecare muncitor – ca un fel de recompensă în natura - îşi ia acasă câte o carte din fiecare transport şi o citeşte.

E sfârşitul tuturor colegilor mei ambalatori şi, bineînţeles, este şi sfârşitul meu, pentru că eu şi toţi aceşti prieteni ai mei, asemeni mie, am fost educaţi împotriva voinţei noastre, şi, tot împotriva voinţei noastre, avem cu toţii acasă o bibliotecă plină de cărţi găsite în centrul de colectare şi fiecare dintre noi a citit aceste cărţi, în speranţa binecuvântată că va citi ceva care îl va transforma calitativ.

Cea mai mare durere am simţit-o atunci când am văzut cum muncitorii tineri beau lapte şi suc de fructe, stau crăcănaţi cu o mână în şold şi sorb pofticioşi laptele direct din sticlă. Mi-am dat seama de sfârşitul irevocabil al timpurilor vechi, am priceput că a luat sfârşit epoca în care muncitorul se lupta cu materialele în genunchi, cu degetele şi cu palmele. Acum începe o eră nouă, cu oameni noi şi cu un nou mod de lucru, o eră nouă în care, în timpul lucrului, se bea lapte, deşi fiecare ştie că vaca ar muri mai degrabă de sete decât să-şi bea laptele.

Nu m-am mai putut uita, am ocolit presa şi, în spatele ei, am văzut rezultatul muncii acelui uriaş, un pachet imens care stătea direct pe paletele

electrocarului. Aveau acolo şi electrocar, care se ducea şi se întorcea repede, ajungea până la rampa unde se aflau vagoanele, ajungea cu pachetele puse pe paleţi, erau nişte pachete enorme, imense ca monumentele funerare ale familiilor înstărite din Olšany, mari cît seifurile Wertheim. Mi-am dus mâinile la ochi, mâinile acelea murdare, cu degete muncite, zgâriate, zdrelite, m-am uitat la ele, apoi le-am ascuns cu dispreţ, iar braţele mi s-au legănat din umeri. Chiar atunci începea pauza de masă, m-am oprit şi am privit cum muncitorii şi muncitoarele s-au aşezat sub o tablă mare, una dintre acele table pline de pioneze, ştiri, documente şi alte hârţoage. Fiecare şi-a pus în faţă sticla de lapte, apoi şi-a desfăcut gustarea, care nu era adusă de acasă, ci o pregătea acolo o femeie. Au mâncat salam, brânză şi chifle, au băut lapte, au râs şi s-au distrat, iar eu i-am privit până când, auzind crâmpeie din discuţia lor, a trebuit să mă reazem de balustradă. Am aflat atunci că aceşti tineri fac parte dintr-o brigadă socialistă, că în fiecare vineri pleacă cu autobuzul întreprinderii la o casă de odihnă din Krkonoše. După ce au terminat de mâncat, şi-au aprins câte o ţigară, iar eu am aflat că, în urmă cu un an, făcuseră o excursie în Italia şi în Franţa, iar anul acesta plecau în Bulgaria şi în Grecia. După ce i-am văzut cum se tutuiesc şi cît de liniştit îşi vorbesc unul celuilalt despre excursia în Grecia, nu m-am mai mirat când, în timp ce soarele apărea din nori, tinerii s-au dezbrăcat până la brâu şi au început să se bronzeze la soare, ca mai apoi să se întrebe dacă după-amiază vor înota în piscina Žlutá sau vor juca fotbal pe terenul din Modřany.

Acel concediu în Grecia m-a zguduit, eu fusesem doar în Grecia antică, doar cu ajutorul lecturilor din Herder şi din Hegel şi al concepţiei despre lume a lui Friedrich Nietzsche. De fapt, nu mersesem niciodată în concediu, aproape toate concediile le-am pierdut, pentru că şeful meu,

atunci când schimbam tura într-o zi, îmi tăia două zile şi, dacă îmi mai rămânea cumva vreo zi liberă, îl lăsam să mi-o plătească şi lucram în continuare, pentru că eram în urmă cu munca. În curte şi la uşă aveam în permanenţă mai multă hârtie decât puteam împacheta, aşa încât, timp de treizeci şi cinci de ani, am trăit şi am supravieţuit în fiecare zi complexului lui Sisif, despre care a scris atât de frumos domnul Sartre şi încă şi mai frumos domnul Camus. Cu cît puneau mai multă hârtie în curte, cu atât ajungea mai multă în pivniţă, şi asta se repeta la infinit, în timp ce la Bubny, pentru brigada socialistă de muncă, fiecare zi era o plăcere. La Bubny toţi muncesc, sunt bronzaţi şi nu sunt deloc cutremuraţi, nu sunt mişcaţi de faptul că în concediu vor merge în Helada, fără a şti nimic despre Aristotel, Platon şi Goethe, urmaş al Greciei antice. Ei muncesc în linişte, smulg inima cărţilor şi aruncă spaimă şi groază peste paginile mototolite, aşezate pe banda rulantă. O fac în linişte, cu indiferenţă, fără să ştie ce înseamnă de fapt o carte, fără să ştie că cineva a trebuit să scrie acea carte, cineva a trebuit să o corecteze, cineva să o recitească, cineva a trebuit să o ilustreze, cineva să o ornamenteze, cineva a trebuit să o recorecteze şi cineva să o reornamenteze, apoi să o predea utilajului, după aceea altei maşini, care să o ornamenteze, apoi cineva a trebuit să ia cărţile, să facă din ele pachete, cineva a trebuit să scrie pe carte preţul şi cineva a trebuit, în final, să decidă că ea nu poate fi citită, iar cineva a trebuit să înfiereze cartea şi să dea ordin să fie aruncată la coş, cineva a trebuit să aşeze aceste cărţi în depozit, apoi să le încarce în camion şi cineva a trebuit să le aducă până aici, unde, muncitori şi muncitoare, cu mănuşi roşii, albastre, galbene şi portocalii, smulg interiorul cărţilor şi-l aruncă pe banda rulantă. Această bandă fără viaţă, dar cu mişcări sacadate, aduce paginile sub presa gigantică, iar ea le presează, făcându-le

pachete, şi pachetele sunt duse la fabricile de hârtie, unde din ele se face hârtie albă, imaculată, hârtie nepătată cu litere, hârtie pe care urmează să fie tipărite cărţile noi. Aşa, rezemat de balustradă, am privit în jos la cei ce munceau, am văzut cum intră acolo o profesoară cu o grupă de copii veniţi în excursie, pentru a vedea cum se presează hârtia veche. Am văzut cum profesoara a luat o carte, le-a atras copiilor atenţia şi apoi le-a explicat procesul, încet, pe înţelesul lor. Copiii au început unul câte unul să ia din cărţi şi, după ce le-au rupt învelişul şi copertele, au început să tragă de pagini pentru a le desprinde. Cărţile se apărau, dar până la urmă forţa degetelor copiilor era mai mare, ei începuseră deja să se obişnuiască, să lucreze la fel de bine ca adulţii, care acum încuviinţau din cap, îndemnîndu-i pe copii la treabă.

Cam aşa a fost la Bubny, a fost exact ca atunci când am mers în excursie la o întreprindere avicolă din Libuše, iar acolo - aşa cum copiii smulgeau foile din cărţi - tinerele muncitoare smulgeau din puii de găină ficaţii, plămânii şi inimile, pe care le aruncau în pungi speciale, în timp ce banda rulantă, cu mişcări sacadate, ducea puii mai departe, spre altă operaţiune. Am văzut că, în timpul lucrului, toate acele fete din Libuše erau vesele şi puse pe glume, în timp ce pe rampă, în mii de cuşti, erau închişi puii vii sau pe jumătate morţi. Unii dintre cei ce reuşiseră să scape din coliviile acoperite cu sârmă stăteau pe camioane şi ciuguleau, nu se gândeau nici o clipă să plece de pe acea bandă rulantă care îi ducea spre moarte, de unde fetele îi luau de gât, câte zece în fiecare colivie.

Mă uitam în jos la copiii care rupeau foile şi îi vedeam cum îşi dezbracă puloverele şi tricourile, mai vedeam cum unele cărţi conspirau şi se apărau, aşa încât o fetiţă şi un băieţel şi-au scrântit degetele din cauza copertelor groase. Muncitoarele au luat cărţile nesupuse cu o singură smucitură, le-

au desprins interiorul, au aruncat paginile mototolite pe banda rulantă, în timp ce profesoara bandaja degetele copiilor. Cerurile nu sunt umane, dar eu m-am săturat de toate acestea. M-am întors, am coborât şi, pe când mă pregăteam să ies, cineva a strigat la mine : „ Hanťa, tu, viezure bătrân, ce spui de toate astea ?". M-am întors şi am văzut acolo, lîngă balustradă, cum se încălzea la soare un tânăr cu o şapcă americană portocalie. S-a apropiat de mine şi mi-a întins teatral o sticlă de lapte. Cu sticla de lapte în mână, arăta ca statuia Libertăţii din New York, zâmbea, apoi a agitat un pahar şi am văzut cum toţi ceilalţi muncitori zâmbesc, zâmbesc pentru că mă plac, pentru că mă ştiu, pentru că - în tot acest timp, cît am hoinărit de colo-colo - m-au urmărit şi s-au bucurat că mă speriasem de presa cea uriaşă. Zâmbeau şi agitau în aer mănuşile portocalii şi galbene, iar eu mi-am dus mâna la cap şi am ieşit pe culoar, şi după mine au răsunat, pe mai multe tonuri, râsete. Am fugit pe culoarul lung, străjuit de mii de pachete cu cărţi, şi, în timp ce eu alergam pe culoar, toate cărţile defilau şi goneau înapoi. Abia la capătul culoarului m-am oprit, n-am mai putut rezista, am rupt învelişul unei cărţi şi am văzut că acele cărţi, pe care le rupseseră copiii şi în care îşi tăiaseră degetele, erau cărţile cu Kája Maríka[9]. Am ridicat o carte şi m-am uitat la ultima pagină, şi aşa am aflat că se tipărise în optzeci şi cinci de mii de exemplare şi, cum cartea avea trei volume, însemna că acolo se presa un sfert de milion de cărţi despre Kája Maríka, cărţi care s-au luptat zadarnic cu degetele copiilor. Astfel, puţin mai liniştit, am străbătut celelalte culoare, împrejurul meu defilau mii de cărţi împachetate, liniştite şi inofensive, asemeni puilor de la Avicola Libuše, care ieşiseră din colivie, păşind şi ciugulind în jurul benzilor rotative până când, în cele din urmă, îi prinsese mâna vreunei fete, care îi punea vii pe banda rotativă, li se tăia gâtlejul şi, din păcate, cei

care nu erau suficient de dezvoltaţi, aveau aceeaşi soartă, asemeni cărţilor, trebuia să meargă la moarte înainte de termen. Dacă m-aş fi dus în Grecia, m-aş fi dus să mă închin la Stagira, acolo unde s-a născut Aristotel, dacă aş fi plecat în Grecia, sigur aş fi mers pe bicicletă, chiar şi în izmene şi cu şireturi la glezne, aş fi mers pe drumul parcurs de toţi campionii olimpiadelor. Dacă m-aş fi dus cu acea brigadă socialistă în Grecia, aş fi ţinut o prelegere despre toate sinuciderile, despre Demostene, Platon, Socrate. Dar aici este deja o epocă nouă, o lume nouă, în această lume sunt de-acum oameni diferiţi şi lucruri diferite. Am intrat meditând pe uşa din spate a pivniţei, în semiîntuneric, la lumina becului, şi, în mirosul respingător, am mângâiat marginea presei, lemnul, care deja îşi arăta vârsta, şi cum stăteam aşa, am auzit deodată un ţipăt jalnic. M-am întors şi în faţa mea se afla şeful cu ochii împăienjeniţi, ţipa şi îşi trâmbiţa jalea, spunea că fusesem atât de mult plecat, încât se umpluse curtea, aşa cum şi pivniţa era plină de hârtie veche până la tavan. Eu nu am înţeles ce voia şeful de la mine, dar am simţit că sunt un om înspăimântător şi că şeful nu mă mai suportă, mi-a repetat de cîteva ori un cuvînt pe care până atunci nu mi-l spusese nimeni: lepădătură. Mă gândeam la presa uriaşă din Bubny, la brigada socialistă a muncii şi la mine, mă gândeam cum am ajuns în situaţia aceasta potrivnică, cum am ajuns să fiu o lepădătură, eu care sunt mai mic chiar decât presa mea, eu care mi-aş fi dorit să plec cu brigada în Helada, eu sunt o lepădătură. Sub această impresie am lucrat toată după-amiaza, am mutat cu furca hârtie veche ca şi când aş fi lucrat în Bubny, cotoarele cărţilor lucioase cochetau cu mine, dar eu mă apăram şi-mi repetam mereu că nu am voie, că nu trebuie să mă uit nici măcar la o singură carte, că trebuie să rămân rece ca un călău coreean. Şi aşa am lucrat, ca şi când aş fi mutat cu lopata o

grămadă mare de argilă, maşina lucra nebuneşte, motorul s-a încălzit, nu era obişnuită cu un astfel de tempo, pentru că, de obicei, în pivniţă era frig, iar maşina era răcită şi reumatică. Când mi s-a făcut sete, am traversat curtea şi am luat un litru de lapte şi, după ce l-am băut, m-am simţit ca şi când aş fi înghiţit o grămadă de fire, dar nu m-am lăsat, l-am băut exact ca atunci când eram mic, exact aşa cum înghiţeam cu linguriţa untura de peşte, şi laptele îmi produce acelaşi dezgust. Peste două ore, mi s-a părut că se va prăbuşi hârtia care se înălţase până la tavan, gaura din mijlocul curţii era deschisă, era joi şi aşa se întâmplă în fiecare joi. întotdeauna aşteptam zilele de joi, le aşteptam ca atunci când bibliotecarul de la Biblioteca Universităţii Komenský mi-a adus un coş cu cărţi scoase din uz, s-a oprit la intrarea în pivniţă şi a împrăştiat pe jos întregul coş cu cărţi filosofice. Şi, în timp ce eu puneam cărţile în jgheabul presei, am zărit printre ele *Metafizica moravurilor* şi inima a început să-mi bată ca şi când s-ar fi desprins din piept. Nu m-am oprit, am luat cu furca şi am pus în jgheabul presei tot ce era acolo şi am lucrat mai departe, pachet după pachet, am lucrat fără acele reproduceri ale maeştrilor vechi şi noi.

Am făcut pachet după pachet, am îndeplinit exact munca pentru care eram plătit, fără artă, creaţie şi realizare, fără frumuseţe, aşa mi-am făcut treaba şi am început să înţeleg: dacă aş lucra astfel, aş putea să alcătuiesc o brigadă socialistă numai eu cu mine însumi, aş putea să-mi iau angajamentul că voi mări producţia cu cincizeci de procente. Şi, pentru toate astea, aş putea merge singur nu doar să mă recreez în Krkonoše, ci şi în concediu în frumoasa Grecie, unde aş putea să gonesc pe bicicletă pe stadionul din Olimpia îmbrăcat numai în izmene. Şi, dacă aş pleca în Grecia, după ce aş înconjura cu bicicleta acel stadion, m-aş duce la Stagira, m-aş închina la locul de naştere a lui Aristotel. Am băut laptele direct din sticlă. Am

lucrat mai departe inconştient, ştiam că nu sunt o lepădătură, am lucrat indiferent şi inuman, exact cum se lucra acolo, lîngă presa gigantică din Bubny, iar seara - când am terminat totul, dovedind că nu sunt o lepădătură - şeful, care făcea duş în baia socialistă de lîngă birou, mi-a spus că nu e de glumit cu mine, că deja trimisese la direcţie o plângere împotriva mea şi că voi fi dat afară, n-am decât să ambalez hârtie veche în altă parte. Am stat o clipă şi am ascultat cum şeful se şterge cu prosopul, am ascultat cum acele fire de păr gri ale lui cresc dintr-o dată şi, pe nesimţite, m-a apucat dorul de Mančinka, cea care îmi scrisese de cîteva ori, îmi scrisese că locuieşte în Klánovice şi că mă invită la ea. Mi-am tras şosetele pe picioarele murdare şi am ieşit în stradă, m-am grăbit spre autobuz şi, în amurg, într-o melancolie adâncă, am coborât în orăşelul de pădure, am întrebat de adresa ei, apoi am ajuns la o vilă, am deschis poarta, am intrat, am păşit pe culoar, nu era nimeni nici acolo, nici în antreu, nici în bucătărie şi nici în camere. Am ieşit prin uşa deschisă ce dădea în grădină şi acolo am înlemnit mai rău decât făcusem de dimineaţă la Bubny. Lîngă pinii înalţi şi în aerul de chihlimbar în care se cufunda soarele spre orizont, se afla statuia unui înger, o statuie la fel de mare ca monumentul lui Karel Svatopluk Čech din livada de la Vinohrady. Un bătrân stătea pe o scară rezemată de acea statuie, avea un pardesiu albastru, pantofi şi pantaloni albi şi, cu un ciocănel, modela în piatră capul unei femei, de fapt nu ştiu dacă era femeie sau bărbat, era chipul unui înger androgin din ceruri, căruia încă nu i s-a dat sexul, aşadar nu se cununase încă, priveam cum, clipă de clipă, bătrânul se uita în jos, unde stătea Mančinka mea în fotoliu. Ţinea în mână, mirosind, un buchet de trandafiri, bătrânul îi reda liniile, pe care apoi le sculpta în piatra pe care o lovea uşor cu ciocanul. Mančinka avea de-acum părul grizonat, era tunsă

ca fetele de la casa de corecţie, avea o coafură de băiat sau de sportivă, poate chiar de atletă, statuia avea însă un ochi mai jos, şi asta îi dădea o înfăţişare solemnă. La un moment dat, mi s-a părut că Mančinka privea puţin saşiu, dar eu am văzut că ochiul e doar puţin deplasat, nu avea nici un defect. Acum încerca să se uite peste pragul infinitului în mijlocul unui triunghi echilateral, în inima existenţei, ca şi când ochiul ei saşiu era un mesaj al unui defect săpat în diamant, cum a scris atât de frumos un existenţialist catolic. Eu am stat aşa, ca lovit de trăsnet, cel mai mult m-am uitat la statuetele ce reprezentau două aripi albe enorme, mari cît două dulapuri de haine, aripile erau atât de bine făcute, încât păreau în mişcare, de parcă Mančinka le mişca grijulie, ca şi când ar fi dorit să se înalţe, apoi să se oprească în cer. Am văzut cu ochii mei că ea, care avea groază de citit, care nu citise nici o carte, decât poate cîteva rânduri înainte de a dormi, acum, la sfârşitul călătoriei, la sfârşitul vieţii ei, se sfinţise. Când a venit noaptea, bătrânul artist stătea tot pe scăriţa lui albă lîngă statuie, unde luminau pantalonii lui albi şi pantofii lui albi, ca şi când ar fi coborât din cer. Mančinka mi-a întins o mână indiferentă, s-a apropiat de mine şi mi-a spus că domnul acela bătrân e ultimul ei iubit, care o iubeşte doar spiritual şi de aceea o imortalizează prin această sculptură ce va rămâne în grădina ei, iar după ce va muri, îngerul acela îi va păzi mormântul, va fi ca un prespapier pe coşciugul ei. Şi, în vreme ce bătrânul artist stătea pe scară şi se lupta cu expresia feţei la lumina lunii, care răsărise îndrumându-i artistului calea dălţii, Mančinka mi-a arătat vila ei din pivniţă până în pod, după aceea mi-a povestit cu glas şoptit cum i s-a arătat un înger, iar ea a stat şi l-a ascultat, şi după aceea a vorbit cu un săpător şi, de ultimii bani, şi-a cumpărat o parcelă în pădure. Omul a săpat, a turnat fundaţia, iar pentru asta Mančinka s-a culcat cu el într-un cort, după care l-

a părăsit, mai târziu a vorbit cu un zidar, acesta i-a făcut zidurile, ea s-a culcat cu el, apoi l-a părăsit, mai târziu a vorbit cu un dulgher şi el i-a făcut toată dulgheria la noua construcţie, noaptea s-a culcat cu el în cameră, pe singurul pat, apoi l-a părăsit, a chemat după aceea un tinichigiu, care i-a făcut toată tinichigeria, apoi ea l-a părăsit, s-a înţeles cu meşterul care învelea case, au făcut dragoste în pat şi el i-a învelit tot acoperişul, ca apoi şi el să fie părăsit, a vorbit după aceea cu zidarul, care i-a ornamentat toţi pereţii şi tavanul, au dormit împreună, apoi l-a părăsit, a vorbit cu tâmplarul, care i-a făcut mobila, apoi au făcut dragoste în pat şi, cunoscându-şi ţelul, Mančinka şi-a clădit această vilă. Mai mult chiar, s-a înţeles cu acest artist, care o iubeşte cu o dragoste platonică şi care îi sculptează o statuie cu chip de înger. Şi uite aşa, ne-am întors de acolo de unde am plecat, urmând tot cercul vieţii ei.

Ne-am întors în grădină şi am văzut pe scăriţă puloverul şi pantalonii albi, în vreme ce pardesiul se contopea cu culoarea nopţii ca şi când ar fi coborât din ceruri şi, într-un târziu, în timp ce atingea pământul cu pantoful, bătrânul cu părul grizonat mi-a întins mâna şi mi-a spus că Mančinka îi povestise totul despre mine şi despre ea, Mančinka e muza lui, Mančinka l-a făcut astfel, încât e în stare să cioplească cu mai multă putere statuia ei decât statuia unui înger diafan. M-am întors cu ultimul tren, m-am întins îmbrăcat în pat, sub baldachinul pe care se sprijineau două chintale de cărţi, am stat culcat acolo şi am văzut că Mančinka, fără să vrea, rămăsese cu acela la care nu visase poate niciodată, că Mančinka ajunsese mai departe decât toţi ceilalţi oameni pe care îi cunoscusem în viaţa mea, pe când eu, care am citit întruna şi am căutat învăţătura în cărţi - cărţile complotaseră împotriva mea - nu am atins niciodată nici măcar un mesaj din ceruri. În timp ce Mančinka, cea care nu putea suferi cărţile, a

putut zbura cu aripile ei de piatră, aripi care, atunci când am plecat, străluceau în lumina lunii ca două ferestre luminate ale unui castel empire în profunzimea nopţii. Cu acele aripi, Mančinka lăsase în urmă love story-ul nostru cu panglici şi funde, lăsase în urmă şi rahatul acela, pe care îl adusese cu ea pe schiuri până în faţa oaspeţilor de la hotelul Renner de pe Colinele de Aur.

VII

Treizeci şi cinci de ani am presat hârtie veche la presa hidraulică, treizeci şi cinci de ani m-am gândit că felul în care lucrez va dăinui de-a pururi, că presa asta va ieşi la pensie o dată cu mine. Totuşi, a treia zi după ce am văzut presa uriaşă de la Bubny, realitatea a fost contrară visurilor mele. Am venit la lucru şi acolo stăteau doi tineri. I-am recunoscut: erau membri ai brigăzii de muncă socialistă, erau îmbrăcaţi în costume de baseball, aveau mănuşi portocalii şi şepci americane portocalii, salopete albastre ce le ajungeau până la piept, iar sub bretele purtau bluze verzi. Viteazul meu şef îi băgase în beci, le arătase presa, şi ei se simţeau ca acasă. Îşi puseseră hârtie curată pe masă, aveau cu ei sticlele cu lapte, iar eu stăteam smerit şi jignit, mă aflam într-o evidentă stare de tensiune. Brusc mi-am dat seama că, trupeşte şi sufleteşte, nu voi fi în stare să mă adaptez, că eram în aceeaşi situaţie precum călugării care aflaseră că unul numit Copernic descoperise alte legi ale cosmosului decât cele valabile până atunci, că nu Pământul este centrul lumii, ci tocmai invers. Acei călugării s-au sinucis în grup, deoarece nu-şi puteau imagina un alt fel de lume decât lumea în care trăiseră până atunci. Şeful mi-a spus apoi să mătur în curte sau să dau o mână de ajutor ori - pur şi simplu - să nu fac nimic. De săptămâna viitoare voi ambala hârtie curată pentru tipografia Melantrich, nu voi mai face altceva decât să ambalez hârtie curată. Mi s-a înceţoşat privirea. Aşadar eu, care treizeci şi cinci de ani am ambalat vechituri şi maculatură, eu, care nu puteam trăi fără surpriza de a vâna vreo carte frumoasă din hârtia veche, tocmai eu voi ambala hârtie nemurdărită, neomenesc de curată. Vestea m-a aruncat la pământ, stăteam nemişcat, parcă ars, cu

mâinile atârnând pe genunchi, uitându-mă, zâmbind chinuit, la cei doi tineri, care nu puteau face nimic. Lor li se spusese că vor presa hârtie în strada Spálená, deci s-au dus acolo, asta era doar pâinea lor. Eu mă uitam cum aruncă hârtia cu furca în jgheabul maşinii, cum apoi apasă butonul verde şi pe cel roşu, şi eu care mă hrăneam cu iluzia că maşina mea o să facă grevă, că se va îmbolnăvi, că se va preface că i se înfundă angrenajele şi rotiţele. Până şi hidraulica m-a trădat, lucra cu totul altfel, parcă întinerise, zumzăia din plin, iar când a ajuns la un punct mort, a început să sune, şi după aceea a tot sunat de la primul pachet, ca şi cum îşi bătea joc de mine, ca şi cum mi-ar fi arătat că îşi dă toată silinţa numai sub supravegherea brigăzii socialiste a muncii.

Şi a trebuit să accept că, în doar două ore, tinerii ăştia se simţeau în beci ca şi cum ar fi lucrat aici ani de zile, şi-au împărţit munca, iar unul dintre ei, din grămada ce atingea tavanul, trăgea hârtia veche cu un cârlig direct în jgheab. Într-o oră tinerii au făcut alte cinci pachete, iar şeful venea mereu la deschizătura ce dădea spre beci, se apleca în jos şi plesnea teatral din lăbuţele lui durdulii, striga, uitându-se la mine: „Bravo, bravissimo, *molodţi*".[10] Am închis ochii, doream să plec, dar picioarele nu mă ascultau, eram paralizat de această insultă, pur şi simplu maşina mă jignea cu zumzetul ei potrivnic care atenţiona că, dintr-o clipă în alta, presiunea va atinge culmea, iar presa maşinăriei se va opri.

Am văzut cum furcile zburau prin aer, cum în jgheab a aterizat o carte. M-am ridicat, am luat cartea, i-am smuls bluza, o clipă am ţinut-o de ţâţe, mă ardea, deşi era rece, am strâns-o la piept cum îşi strânge o mamă pruncul, ca în piaţa din Kolín unde se află statuia lui Jan Hus, care strânge la piept Biblia până ce aceasta pătrunde pe jumătate în trupul sfântului. Priveam la cei doi tineri, dar ei nu mă băgau în seamă, am ţinut cartea în aşa fel ca

ei să mă observe, dar ei se uitau ca şi cum nu s-ar fi întâmplat nimic. Am avut puterea să mă uit la copertă, ei da, era o carte frumoasă, Charles Lindbergh scria cum a fost el primul care a trecut oceanul. Ca întotdeauna, mi-am amintit de Frantík Šturm, paracliser la Sfânta Treime, care strângea toate cărţile şi revistele referitoare la aviaţie deoarece era convins că precursorul lui Isus e Icar, cu deosebirea că Icar fusese aruncat din cer în mare, în timp ce Isus - cu o rachetă Atlas cântărind o sută optzeci de tone - a fost înălţat pe o orbită circumterestră, unde stăpâneşte până azi. Mi-am zis că astăzi, pentru ultima oară, îi voi duce lui Frantík în laboratorul său de microbiotică o carte despre cum a traversat Lindbergh oceanul. Apoi se va termina cu micile bucurii. M-am îndreptat spre uşă, şeful - radiind de bucurie - o ţinea de şolduri pe tânăra vânzătoare Hedviga, mereu făcea asta, mai întâi împreună cu pachetul de colecturi, apoi numai pe Hedviga, era plăcerea şefului, după cum plăcerea mea erau cărţile. Şeful era deci pasionat de tinerele fete, aproape totdeauna le cântărea, mai întâi cu pachetul, apoi singure, aşa cum făcea acum cu Hedviga. Avea la el un carneţel unde îşi nota cît cântăresc, le giugiulea nebăgând de seamă ce se întâmplă în jur. Le lua de şold şi le punea pe cântar, ca şi cum ar fi vrut să le fotografieze, fiecăreia îi arăta cum funcţionează mecanismul lui Berkel, apoi le lua de şold şi de sâni şi, de fiecare dată când arăta spre acul indicator, stătea cum stătea acum cu Hedviga, stătea în spatele fetei, o ţinea de şolduri şi îşi băga faţa în părul fetei, pe care îl mirosea satisfăcut, barba şi-o sprijinea de umerii ei, după care arăta spre cântar, pentru ca apoi să treacă la giugiuleli. Mişca greutatea cântarului, bucurându-ne şi felicitând-o când observa că Hedviga nu se îngrăşase, îşi nota cît cântăreşte în carnet, apoi - cu ambele mâini - o ajuta să coboare de pe cântar, ţinând-o de şold şi strigând hopa-şa, ca şi cum o dădea jos din căruţă,

cu această ocazie îi mirosea sânii, mereu dorindu-şi ca acum, drept răsplată, ca Hedviga să-l cântărească pe şef, şi atunci şeful striga şi ţipa de bucurie, ca un cerb bătrân când zăreşte o cerboaică tânără. Iar Hedviga trebuia să scrie greutatea şefului pe tocul unei uşi ce nu duce nicăieri.

Am ieşit pe uşă şi am ajuns afară, la lumina soarelui, dar pentru mine totul era azi înnorat. Când am ajuns la biserică, Frantík Šturm ştergea cu o cârpă altarul ca pe o maşină. Părea că e cu gândurile undeva departe. Avea o soartă ciudată, hobby-ul său erau ziarele, scria articolaşe despre picioare rupte, specialitatea sa fiind ştirile de luni despre certuri şi scandaluri ce se terminau cu delir şi cu transportarea turbulenţilor la spital ori la arestul comisariatului de poliţie. Scria pentru *České slovo*[11], pentru alte ziare de seară, şi nu voia să facă nimic altceva decât să scrie despre aceste scandaluri. Tatăl său fusese tot paracliser şi murise, astfel că Frantík i-a urmat drumul, s-a paraclisit, dar sufleteşte scria despre toate scandalurile beţivilor din Staré şi din Nové Město[12], însă - cum avea puţin timp liber - fugea în cămăruţa lui de la parohie, se aşeza într-un jilţ episcopal sculptat, apoi lua o carte despre aviaţie, citind emoţionat despre noile tipuri şi despre constructorii de avioane. Avea peste două sute de asemenea cărţi, astfel că - atunci când i-am dat cartea găsită în beciul meu - Frantík şi-a frecat mâinile şi, după cum mi-a zâmbit, mi-am dat seama imediat că în biblioteca sa de microbiotică nu exista cartea aceasta. Mă privea, am văzut cum mă cuprinde cu privirea, pur şi simplu i s-au umezit ochii de emoţie. Vedeam cum minunata epocă a micilor şi măruntelor bucurii din beciul meu lua sfârşit, ştiam că n-am să-i mai fac niciodată vreo bucurie lui Frantík Šturm.

Stăteam amândoi sub aripile a doi îngeri uriaşi atârnând deasupra altarului. Încet, s-a deschis uşa, parohul a păşit neauzit, spunându-i sec lui Frantík

Šturm că trebuie să se îmbrace în ministrant, fiindcă merg la o împărtăşanie. Am ieşit afară în soarele după-amiezii şi m-am oprit sub statuia Sfîntului Tadeus. Am stat o clipă şi m-am privit cum mă rugam, cum l-am rugat pe Sfântul Tadeus să pună o vorbă bună în cer, ca autocamioanele acelea îngrozitoare ce îmi aduceau hârtia respingătoare de la abator să zboare în Vltava[13] cu încărcătură cu tot.

Mi-am amintit că odată, pe când aveam încă simţul umorului, mi-am agăţat de pălărie nişte steluţe găsite la colectură, am îngenuncheat şi auzeam cum în jurul meu treceau foştii proprietari ai caselor, comentând cu voce tare: „E bine, muncitorii se căiesc". Stăteam aşa, cu pălăria trasă pe ochi, şi deodată mi-a venit să îngenunchez, să mai fac o ultimă încercare, să mă rog şi să-l rog pe Sfântul Tadeus să facă o minune, căci numai o minune mă putea aduce înapoi la presa mea, în beciul meu, la cărţile mele, fără de care nu pot trăi. Tocmai voiam să îngenunchez, când a dat peste mine profesorul de estetică, ochelarii îi străluceau în soare ca două scrumiere de sticlă. Stătea înaintea mea descumpănit. Ca întotdeauna, ţinea o servietă şi, tot ca întotdeauna când aveam pălărie, zicea: „E acolo tânărul ?". M-am gândit şi am răspuns că nu. „Dumnezeule, doar nu s-a îmbolnăvit?", s-a tânguit profesorul. Am răspuns că nu, dar v-o spun p-a dreaptă, s-a terminat cu articolele de Rutte, s-a terminat cu recenziile lui Engelmuller, am continuat eu, scoţându-mi pălăria. Profesorul de estetică s-a speriat, a căzut în genunchi, arătând spre mine cu degetul: „Dumneavoastră sunteţi şi tânărul, şi bătrânul?". Mi-am pus pălăria peste frunte, zicând amărât: „Da, sunt, s-a terminat cu *Národní politika,* s-a terminat cu *Národní listy*[14]*,* m-au dat afară din beci, înţelegeţi?".

Am păşit mai departe, la numărul următor, la intrarea în curtea noastră, unde mersesem timp de

treizeci şi cinci de ani. Profesorul ţopăia în jurul meu, m-a luat de mânecă, mi-a pus în palmă zece coroane şi apoi încă cinci. Mă uitam la bani, după care am zis: „Ca să-mi meargă mai bine?". Iar profesorul m-a luat de braţ, cu dioptriile alea, peste zece, ochii îi păreau mari, ca de cal, mişca din ochelari şi vorbea: „Da, ca să meargă mai bine". „Bine a mers, ei şi?" Era totalmente descumpănit: „Poate vreun noroc", şopti el, se depărta puţin, salută, apoi se întoarse, îndepărtându-se de locul acela nefericit.

Când am ajuns la intrare, am auzit cum presa mea hidraulică zumzăie bucuroasă, ca o sanie ducându-i pe nuntaşii beţi. N-am putut merge mai departe, nici nu mai puteam privi presa. M-am răsucit şi am ieşit, am ajuns pe trotuar. Soarele m-a orbit. Stăteam şi nu ştiam încotro s-o apuc, nu mi-a venit în ajutor - în această furtună - nici un pasaj din vreo carte pe care jurasem, aşa că stăteam, apoi am luat-o încet spre Sfântul Tadeus, am îngenuncheat, mi-am sprijinit capul în mâini, poate am aţipit, am adormit, sau am visat poate cu ochii deschişi, m-am neliniştit, poate, de acea nedreptate ce-mi străbătea corpul, mi-am dus mâinile la ochi şi am văzut cum presa mea hidraulică se făcea cea mai mare presă dintre toate. Am văzut că era atât de uriaşă, încât cele patru laturi ale sale înconjurau toată Praga, vedeam cum apăsam butonul verde, cum laturile - mari cît un baraj - se puneau în mişcare, vedeam cum primele subansambluri se răsturnau, iar laturile, jucăuşe precum şoriceii din presa mea, se mişcau tot mai departe, cum dărâmau tot ce le stătea în cale. Vedeam de undeva de sus cum în centrul Pragăi viaţa merge firesc mai departe, în timp ce fruntea uriaşei mele prese distrugea în mers toată periferia, iar concordanţa laturilor aduna totul în centru, vedeam stadioane şi catedrale şi clădiri publice, vedeam toate străzile şi străduţele, vedeam cum totul se prăbuşea, cum laturile presei mele uriaşe nu lăsau să scape nimic,

nici măcar un şoricel. Vedeam cum se prăbuşea Hrad-ul[15] şi cum, de partea cealaltă, cădea cupola aurită a Teatrului Naţional, cum se umflau apele Vltavei, dar forţa presei mele hidraulice era atât de mare, încât nimic nu-i putea opune o mai mare rezistenţă decât hârtia veche din beci. Vedeam cum laturile accelerate ale uriaşului îngrămădeau apoi tot ce distruseseră. Mă vedeam pe mine însumi, cum peste mine se răsturna catedrala Sfânta Treime, vedeam că nu mai vedeam, vedeam că eram presat şi făcut una cu ţiglele şi cu grinzile. Apoi auzeam cum plesneau tramvaiele şi automobilele şi cum pereţii se adunau tot mai aproape, sub dărâmături mai era încă destul loc, în negura dărâmăturilor mai era aer, care acum, din toate cele patru părţi, prin cele patru laturi ale presei uriaşe, zumzăia şi şuiera în sus împreună cu tânguielile oamenilor. Am deschis ochii şi, în mijlocul câmpiei pustiite, am văzut un pachet înfiorător, un cub cu latura de cinci sute de metri, poate chiar mai mare. Am văzut toată Praga presată şi pe mine, cu toate gândurile mele, cu toate textele pe care le-am citit, cu întreaga mea viaţă, nu mai mult decât un şoricel, pe care - împreună cu hârtia de acolo, de jos - le presau doi brigadieri ai muncii socialiste.

Am întredeschis ochii, încă mă rugam sub Sfântul Tadeus, o clipă m-am uitat buimac la crăpătura din scaunul de rugăciune, m-am ridicat, am privit şirurile roşii de tramvaie, maşinile, trecătorii, în strada Spálená oamenii nu se opresc niciodată, toţi gonesc între Národní třída şi Podul Carol şi invers, trotuarele sunt înguste, de aceea oamenii nu se opresc, mă îmbrâncesc grăbiţi. Rezemat de zidul parohiei, priveam zăpăcit şi am văzut cum pe poarta parohiei iese Frantík Šturm, ca întotdeauna îmbrăcat de sărbătoare, avea chiar şi cravată. A păşit ceremonios, m-a zărit, ca de fiecare dată în beci sau în curte: „Da, eu sunt". La care Frantík Šturm mi-a înmânat un plic, m-a

salutat şi s-a întors înapoi la cămăruţa lui din parohie, ca să se schimbe, căci, aşa cum se întâmpla întotdeauna când îi găseam vreo carte, în semn de recunoştinţă, şi azi Frantík Šturm îşi luase redingota şi gulerul de cauciuc şi cravata în formă de varză, pentru ca, în modul cel mai ceremonios, să-mi înmâneze o scrisoare pe care, ca întotdeauna, am deschis-o şi în care, pe o hârtie cu antet, scria: „Laboratorul de microbiotică Frantík Šturm. Stimate domn, în numele laboratorului de microbiotică, vă aducem mulţumirile noastre pentru cartea lui Charles Lindbergh, *Zborul meu peste ocean.* Această carte îmbogăţeşte biblioteca noastră. Sperăm totodată că veţi fi în continuare sprijinitorul nostru. Pentru laboratorul de microbiotică, Frantík Šturm", cu ştampila rotundă având înscris în cerc Laboratorul de microbiotică Frantík Šturm.

Păşeam gânditor pe Podul Carol. Ca de fiecare dată rupsesem plicul, scrisoarea de mulţumire, despre care ştiam acum că e cea din urmă. Mici detalii, mici bucurii, lor le zumzăia maşina mea din beci, renumita mea presă care mă trădase. Stăteam zăpăcit pe Podul Carol, uitându-mă la statuia strălucitoare a lui Ignaţiu de Loyola din trupul căruia răsărea o aureolă, stătea acolo în faţa unei catedrale deosebite, iar figura îi era înconjurată de aurul strălucitor. Eu însă, în loc de aureolă, am zărit o cadă aurită nemişcată, în care se afla Seneca la puţin timp după ce, cu un cuţit, îşi tăiase venele, semn că într-adevăr nu scrisese degeaba acea carte care îmi place atât de mult, *Despre liniştea sufletească.*

VIII

Stau la o bere, sprijinit de tejgheaua transparentă de sticlă. Îmi spun că, din clipa aceasta, trebuie să fiu singur, să mă îndemn printre oameni, să mă distrez, să joc teatru cu mine însumi până ce mă abandonez, căci de acum înainte în jurul meu se învârtesc numai cercurile melancoliei. Astfel, când mergi înainte, în acelaşi timp te întorci. Da, progressus ad originem înseamnă regressus ad futurum. Creierul nu e nimic altceva decât gânduri strivite de o presă hidraulică. Îmi sorb berea la soare. Mă uit cum pe Podul Carol trec şuvoaie de oameni, numai tineri, studenţi, fiecare având pe frunte o stea, semn că fiecare tânăr poartă în sine embrionul geniului. Văd cum din ochii lor răsare o putere, aceeaşi putere care ţâşnea şi din mine, până când şeful mi-a zis că sunt o lepădătură.

Mă sprijin de balustrade, tramvaiele trec în sus şi în jos, dungile lor roşii îmi fac bine. Am destul timp, aş putea să merg la spitalul František. Am auzit că acolo sunt nişte scări ce duc la primul etaj, nişte scări din scânduri şi din grinzi. După execuţia domnitorilor cehi în Piaţa Oraşului Vechi, franciscanii au cumpărat eşafodurile. Dar mai bine m-aş duce undeva în Smíchov. Acolo, într-o grădină feudală, se află un pavilion, iar jos se găseşte un buton pe care apeşi şi se deschide un perete, din care răsare apoi o figură de ceară, aşa cum vezi în pinacoteca din Petrograd. Acolo, un schilod cu şase degete, într-o noapte cu lună, a călcat din greşeală pe buton, drept care a apărut ţarul de ceară aşezat şi l-a ameninţat, după cum frumos scrie Iuri Tânianov în a sa *Figură de ceară.*

Mai degrabă însă nu voi merge nicăieri. E destul să închid ochii şi totul mi se înfăţişează şi mai precis decât în realitate. Mai bine mă uit la trecătorii grăbiţi, cu obrajii ca nişte câmpuri cu

flori. Când eram tânăr, aveam o părere minunată despre mine însumi. Odată am crezut că devin mai frumos dacă îmi cumpăr încălţări asemănătoare celor pe care le va fi purtat Christos, pe atunci erau nişte sandale numai din fâşii şi din catarame. Trebuia să port la ele şi şosete violete, mi le împletea mama. Am ieşit cu acele sandale la o întâlnire la Cârciuma din Vale, marţi să fi fost. Atunci m-am întrebat dacă nu cumva la clubul nostru de fotbal se afişase în vitrină componenţa echipei. Stăteam în faţa avizierului, priveam atent ferecătura metalică din jurul orificiului cheii. Abia mai târziu am păşit mai aproape. Era echipa de săptămâna trecută, am mai citit o dată, fiindcă am simţit cum şosetele şi sandalele mi se năclăiseră în ceva moale. Am citit componenţa, era şi numele meu la sfârşit, apoi am prins puteri să privesc în jos. Călcasem într-un rahat mare de câine cu toate chingile sandalelor şi cu şosetele mele violacee. Am mai citit o dată componenţa echipei, încet, toată echipa de unsprezece, era şi numele meu ca rezervă. Dar când m-am uitat în jos, eram tot înfundat în rahatul acela de câine. Am privit spre piaţa satului, tocmai ieşea fata pe care o aşteptam. Mi-am descheiat cingătoarea şi mi-am scos şosetele. Le-am lăsat pe toate, împreună cu florile, sub avizierul clubului nostru de fotbal şi am zbughit-o din sat peste câmp. Acolo am meditat dacă nu cumva soarta mi-a dat un avertisment, deoarece pe atunci voiam deja să mă fac ambalator de hârtie veche, să pot ajunge astfel la cărţi.

De la cârciumă tot aduceam halbe de bere... Rezemat de balustradă, soarele mă orbeşte. Ce-ar fi să mă duc la Klárov ? Acolo în biserică se află o statuie minunată de marmură a arhanghelului Gabriel şi totodată te poţi uita la confesional. Parohul a dat ordin să fie făcut din stinghiile în care fusese ambalată statuia arhanghelului Gabriel, adusă tocmai din Italia. Am închis ochii, nu m-am dus nicăieri. Beau bere şi mă văd cum, după

douăzeci de ani de la întâmplarea cu şosetele violete şi cu sandalele, păşesc prin Stetin şi ajung în piaţă. La un capăt, după ce trecusem pe lîngă toţi amărâţii ăia, am zărit un om care îmi oferea sandaua şi şoseta de la piciorul drept. Am jurat că sunt chiar cele pe care le lăsasem sub avizier. Trebuie să fi fost numărul meu, patruzeci şi unu. Stăteam şi priveam buimac, era ca într-o viziune. Era uluitor cum vânzătorul credea că va veni cineva cu un singur picior ca să-i cumpere sandaua şi şoseta. Credea că trebuie să fie undeva un schilod doar cu piciorul drept şi purtând numărul patruzeci şi unu şi care doreşte să se ducă la Stetin să cumpere o sanda şi o şosetă, şi asta întru farmecul său de olog. Lîngă el şedea o bătrână ce vindea foi de dafin, pe care le ţinea între degete. Am plecat uluit de felul în care s-a închis cercul, cum sandaua şi şoseta mea făcuseră înconjurul regiunii, ca să-mi răsară în cale ca un reproş.

Am înapoiat halba goală, am trecut liniile de tramvai, nisipul din parc scrâşnea ca zăpada îngheţată. Printre ramuri cântau vrăbii şi cintezoi, mă uitam la mamele cu cărucioare ce stăteau pe bănci, îndreptându-şi obrajii spre soarele vindecător. Am rămas îndelung lîngă un bazin oval, în care se scăldau dezbrăcaţi copiii, le vedeam burţile însemnate de elasticul de la pantalonii sport şi de la chiloţi. Evreii galiţieni, hasizi, poartă cingători ca nişte însemne vizibile ce le împart corpul în două părţi: cea mai frumoasă, cu inima şi cu plămânii şi cu ficatul şi cu capul; cealaltă, cu maţele şi cu organele sexuale, un fel de parte tolerată, aşadar neimportantă. Preoţii catolici poartă brâul acela ceva mai sus, iar gulerul le scoate în evidenţă capul, ca un fel de strachină în care doar Domnul îşi vâră degetele, îi privesc pe aceşti copii dezbrăcaţi cum se scaldă, având pe burtă semnul elasticului de la trening şi de la chiloţi. Văd cum călugăriţelor le-a rămas din cap doar chipul, restul fiind acoperit de o glugă

scrobită, cam aşa ceva au şi şoferii de formula unu. Mă uit la aceşti copii zbenguindu-se dezbrăcaţi, ei nu ştiu nimic despre viaţa sexuală, deşi sexul lor este o tăcută desăvârşire, aşa cum m-a învăţat Lao-Tse. Privesc la cingătoarea preoţilor şi călugăriţelor şi hasizilor. Mă gândesc la faptul că trupul omenesc nu e altceva decât o clepsidră, ceea ce este jos este şi sus şi ceea ce este sus este şi jos, două triunghiuri îmbinate, însemnul de pe sigiliul regelui Solomon, proporţia dintre cartea tinereţii sale, *Cântarea Cântărilor,* şi rezultatul gândurilor sale de bătrân, deşertăciunea deşertăciunilor, *Cartea Pildelor.*

Ochii mi se îndreaptă spre catedrala lui Ignaţiu de Loyola, cu strălucitoarea sa aureolă ca de trompetă. E remarcabil că aproape toate statuile marilor noştri scriitori stau încremenite în scaune pe rotile, Jungmann şi Šafařík şi Palacký chirciţi în fotoliu, iar Mácha de la Petřín trebuie să se rezeme uşor de o coloană, în timp ce statuile sfinţilor catolici sunt pline de mişcare, ca mişcarea atleţilor, ca şi cum s-ar juca la plasa de volei cu o minge, ca şi cum tocmai ar fi alergat suta de metri ori, cu o mişcare învolburată, ar fi aruncat discul departe de ei, totdeauna privind în sus, ca şi cum - cu ambele mâini - ar fi prins un smeci al lui Dumnezeu, statui creştine din gresie, parcă ar fi fotbalişti, care - cu mâinile ridicate şi cu un ţipăt entuziast - tocmai ar fi înscris golul victoriei, în timp ce statuile lui Jaroslav Vrchlický sunt încovoiate ca într-un scaun mobil.

Am traversat strada asfaltată, am trecut de la soare la umbră spre Čížek. în local era atâta umbră, încât chipurile clienţilor străluceau ca nişte măşti, în timp ce umbra le înghiţise corpurile. Am coborât pe scări în restaurant, iar acolo - peste umerii cuiva - am citit o inscripţie pe perete. Aici fusese cândva casa în care Karel Hynek Mácha a scris *Mai.* M-am aşezat, dar — când m-am uitat spre tavan — m-am speriat, căci stăteam sub nişte

becuri, ca şi cum m-aş fi aflat în beciul meu. M-am ridicat şi am ieşit afară, în faţa restaurantului. Acolo am dat peste un amic destul de afumat. Şi-a scos taşca, căutând ceva în jurnal, a găsit, apoi mi l-a întins. Zicea că numitul n-a avut azi dimineaţă nici o miime de alcool în sânge, cum scrie acolo. I-am înapoiat jurnalul împăturit, iar amicul — i-am şi uitat numele - mi-a spus că doreşte să înceapă o viaţă nouă, aşa că două zile a băut doar lapte, dar azi dimineaţă şeful l-a trimis acasă din cauza beţiei, i-a tăiat două zile din concediu. S-a dus direct la poliţie, acolo au stabilit că n-are pic de alcool în sânge, au scris în acte, ba chiar au pus mâna pe telefon şi l-au atenţionat pe şef că face presiuni morale asupra unui muncitor. Aşa că, bucuros că are dovada legală şi scrisă că n-are pic de alcool în sânge, bea întruna de azi dimineaţă. Zicea că mă cheamă să bem împreună, că am putea încerca să facem Marele Slalom, la care - acum mulţi ani - ne-am dat bătuţi, doar o singură dată reuşind să trecem toate obstacolele. Uitasem de Marele Slalom, nu-mi mai aminteam de nici un obstacol, el însă - amicul al cărui nume nici nu-l mai ştiu - atât de înflăcărat dorea să mă ademenească la slalomul ăla. începem cu o bere la Hofman, trecem prin poarta de la Vlachovce, după care ajungem la Růžek, apoi uşor în jos la Ztracená vráta, după care trecem prin poarta de la Miler, apoi la Erb, în toate aceste locuri bem doar o bere mare, ca să avem apoi destul timp să ajungem la Jarolímek, apoi o bere la Lád'a, după care o ştergem la Carol al IV-lea, apoi brusc jos la automatele de la Svět, apoi uşurel trecem prin poarta de la Hausman şi de la Fabrica de bere, apoi de-a lungul liniei spre Regele Václav, apoi la Pudil sau la Kroft, apoi putem s-o luăm spre Doud şi Mercur, apoi la Palmovka ori la automatul de la Scholler, eventual - dacă mai rămâne timp - terminăm slalomul la Horký ori la Rokycany.

Şi, afumat cum era, ademenindu-mă cu traseul ăsta, se agăţă de mine. Eu mă depărtai însă de entuziasmul lui, îl părăsii la Čížek, trecui prin grădina înflorită spre Podul Carol, adoratorii soarelui erau de-acum pe bănci în amurg. Mă aflu iar la fabrica de bere Černý, iau un pahar de vin amărui, apoi bere, apoi din nou vin. Doar când suntem striviţi, dăm din noi ceea ce este mai bun. Printre ramuri, pe cerul întunecat se proiectează orologiile luminate cu neon din Turnul Oraşului Nou. Când eram copil, visam că - dacă aş fi milionar - tuturor oraşelor le-aş cumpăra indicatoare cu cifre fosforescente. în cele din urmă, cărţile presate încearcă să rupă pachetul, portretul celui cu faţa buhăită, pe Podul Carol trage curentul dinspre Vltava, şi eu mă bucur, bucuros mergeam seara la Letná pe marele bulevard, dinspre rîu vine o mireasmă, iar dinspre Stromovka miros de luncă şi de frunze, acum miresmele Vltavei se scurg pe străzi. Intru la Bubeničky, mă aşez şi comand absent o bere, deasupra capului meu adormit s-au adunat până la tavan două tone de cărţi, în fiecare zi mă aşteaptă sabia lui Damocles pe care singur mi-am atârnat-o deasupra capului, sunt băiatul care aduce acasă note proaste, bulele se înalţă ca nişte luminiţe, trei tineri cântă într-un colţ la chitară, fredonând încet, tot ce este viu trebuie să-şi aibă neprietenul, melancolia unui edificiu etern, acest elenism ca model şi ca ţel, gimnaziile clasice şi universităţile umaniste, în timp ce în cloacele şi în canalele capitalei Praga răsună bătăliile a două clanuri de şobolani, cracul drept e puţin rupt, rochiile verde turcoaz şi roşu-atlaz, mâini înţepenite ca nişte aripi frânte, o pulpă extraordinară atârnând în măcelăria sătească, murmurul apelor reziduale. Din stradă a deschis şi a intrat un uriaş, aducând cu el mireasma râului, până să zică cineva ceva, a înşfăcat un scaun şi l-a rupt şi, cu un ciomag, un rest din scaun, i-a înghesuit într-un colţ pe clienţii

înspăimântaţi, trei tineri se îngrămădesc îngroziţi la perete, ca trei-fraţi-pătaţi în ploaie, şi când - în ultima clipă - uriaşul apucă două ciomege, mai-mai ameninţând că omoară pe cineva, el începe parcă să dirijeze o orchestră cu acele rămăşiţe din scaun, cântând încet: „Porumbiţă sură, unde-ai fost?". Aşa cântă el încet şi dirijează, iar când a terminat, aruncă resturile din scaun, îi plăteşte chelnerului scaunul, se întoarce în pragul uşii, spunându-le clienţilor îngroziţi: „Domnilor, sunt ajutorul de călău", după care pleacă nefericit, visător. Poate era acelaşi care, cu un an înainte, la abatoarele din Holešovice, noaptea, m-a ameninţat cu un cuţit, iar când m-a împins într-un colţ, a scos o bucată de hârtie din care mi-a recitat o poezie despre minunata regiune Říčany. Apoi s-a scuzat că, deocamdată, nu ştie altă modalitate de a-i face pe oameni să-i asculte poemul.

Am achitat o bere şi trei romuri, am ieşit în adierea străzii, am ajuns iar la Podul Carol, orologiul luminos din Turnul Oraşului Nou arată timpul inutil, nu mă grăbeam nicăieri, mă aflam în spaţiu, am străbătut strada Lazar, am dat într-o străduţă şi, îngândurat, am descuiat uşa din spate a depozitului nostru, am pipăit peretele până am dat de comutator. Când s-a făcut lumină, mă aflam în beciul în care treizeci şi cinci de ani am presat hârtie veche, grămada de hârtie se tot înălţa, trecând prin pătratul din tavan până în curte. De ce spune Lao-Tse că a te naşte înseamnă a urca, iar a muri înseamnă a intra? Două lucruri îmi stau totdeauna în minte, mereu cu nouă şi constantă admiraţie, lumina tremurătoare a nopţii, într-adevăr, pentru o asemenea muncă e nevoie de un seminar teologic, totul mă înspăimântă. În străfundul ochilor şoarecilor am zărit ceva ce era mai mult decât cerul înstelat de deasupra mea. Între veghe şi somn a venit la mine ţiganca, în timp ce - liniştită - presa se punea în mişcare ca o armonică. Dintr-o lădiţă am scos o reproducere

după Hieronymus Bosch. Acolo în bârlog alegeam cărţi pline de sfinte tablouri, am ales o pagină unde regina prusacă Charlotta Sofia îi spune cameristei: „Nu plânge, ca să-ţi satisfac curiozitatea, acum plec undeva departe, să pot vedea lucrurile despre care nu m-a învăţat nici măcar Leibniz, mă duc la hotarul dintre fiinţă şi nimicnicie".

Apăsând pe butonul roşu, presa a ţăcănit, s-a întors. Am aruncat cartea şi am golit jgheabul, corpul ei era uns, era comunicativă asemeni gheţei când începe să se topească. Presa uriaşă din Bubny face cît zece din astea, la care lucrez eu. După cum frumos scrie domnul Sartre şi încă mai frumos domnul Camus, cotoarele lucioase ale cărţilor cochetează cu mine, pe o scară stă un bătrân într-un pardesiu albastru şi cu pantofi albi. Cu o bătaie bruscă de aripi s-a învolburat praful, Lindbergh a traversat oceanul. Am oprit maşina, iar în jgheab am aşternut un culcuş. Sunt cochet, semeţ, nu am de ce mă ruşina, aşa era Seneca atunci când a păşit în cadă, tot aşa am făcut şi eu, am trecut un picior şi am aşteptat, apoi cu greu am trecut şi al doilea picior, m-am făcut ghem, aşa, de probă, am îngenuncheat, am apăsat butonul roşu şi m-am ghemuit în bârlogul din jgheab, între hârtia veche şi cîteva cărţi, îl ţineam strâns între degete pe Novalis, cu un deget la pasajul care mă umpluse întotdeauna de încântare. Am zâmbit dulce, căci începeam să semăn cu Mančinka şi cu îngerul ei. Am început să cobor în lumea în care nu mai fusesem, ţineam cartea în care pe o pagină era scris: „Orice obiect iubit este centrul Grădinii Paradisului". Iar eu, decât să ambalez hârtie nouă şi curată la Melantrich, asemeni lui Seneca şi lui Socrate, eu îmi aleg căderea în beciul meu, în presa mea, care este o înălţare, chiar dacă presa îmi apasă picioarele sub bărbie şi încă mai mult. Dar nu mă las alungat din Paradisul meu, mă aflu în beciul meu, de unde nimeni nu mă poate alunga, nimeni nu mă poate muta de aici. Cotorul cărţii

mi-a intrat în coaste, am gemut, ca şi cum - prin propriu-mi chin - trebuia să ajung la adevărul ultim. Când, obligat de presiunea din jgheab, m-am chircit şi m-am strâns în mine ca un briceag, în acel moment al adevărului mi-a apărut în faţă mica mea ţigancă. Stăm la Okrouhlík, pe cer pluteşte zmeul nostru, strâng sforile, iar ţiganca îmi ia ghemul de sfoară grosolană. Se ţine bine de pământ, cu picioarele depărtate, ca nu cumva să-şi ia zborul. Pe sfoară trimite un mesaj zmeului din cer, şi eu - în ultimele clipe - zăresc în mesaj chipul meu. Am strigat... Am deschis ochii, m-am uitat spre braţe, ţineam în mână flori, trei-fraţi-pătaţi cu rădăcini cu tot, eram murdar de pământ. Priveam tâmp la pământ, când am ridicat ochii, în faţa mea, la lumina lămpilor cu sodiu, se aflau o fustă verde turcoaz şi o fustă roşu-atlaz. Când am ridicat capul, le-am văzut pe cele două ţigănci ale mele îmbrăcate de sărbătoare, în spatele lor, printre copaci, străluceau acele şi cifrele din Turnul Oraşului Nou, iar cea în verde turcoaz m-a zgâlţâit şi m-a întrebat: „Tăticu", Doamne, ce faci aici ?". Stăteam acum pe bancă, zâmbeam uşurat, nu-mi mai aminteam nimic, nu vedeam nimic, nu auzeam nimic - fusesem probabil chiar în centrul Grădinii Paradisului.

Nu mai puteam vedea, nici auzi cum ţigăncile mele, agăţate de doi ţigani, în pas de polcă, au traversat zgomotos parcul de la stânga la dreapta, dispărând la cotitura aleii cu nisip, undeva după un tufiş.

iulie 1976

ADAGIO LAMENTOSO

În memoria lui Franz Kafka

Îţi privesc silueta zveltă,
nefiind nevoie de fantezie
pentru a putea urmări întoarcerea la origini,
toaleta de dimineaţă îţi este dintr-o pânză
de culoarea stridiei
tu fiind însemnul turbăriei,
ochiul tău albastru fixându-mă cu o albeaţă lăptoasă,
cu un arătător rigid îndepărtezi crengile sălciei plângătoare
şi bine ştii că de la mine te poţi aştepta la ce e mai rău.
Străfulgerările emotive şi o-sută-optul auriu deschid la finiş
drumul canalelor colectoare weekend-ului trist
pe care încep acum să-l trăiesc.
Veşmintele la care visez sunt ţesute din zâmbetul celulozei siberiene,
mâinile verzi a opt sute de fete sunt fundamentul unei dulci confesiuni, isohipsele zâmbetului îţi înţepenesc într-o mască a politeţei
iar scrâşnetul urechilor de porţelan e bine ascuns în hăţişul interceptărilor
din părul tău mâncat de oxizi.
Indicatoarele lucrurilor şi faptelor cuvenite în contra mersului orelor se transformă în ora zero,
totuşi o zi petrecută cu iubita pe un gheţar norveg
este bursa de amor a tuturor celor buni.
Prietenia bărbatului şi femeii e o suferinţă în doi,

vulpile s-au mutat ieri aplaudând fanfara militară.
Astfel că aş vrea să prind puteri ca să-ţi pocesc figura dintr-o lovitură,
dintr-o singură smucitură ţi-aş dezveli toate gândurile,
dintr-o singură smucitură brutală, cum se smulge sutienul,
cum se smulge lenjeria intimă.
Revin la începutul mersului pe cingătoarea drumului,
minunea dezvăluită a experienţelor animale urează oraşelor însetate ştranduri pline de copii.
Ochiul tău, floare de nu-mă-uita, rănit de un ciob de faianţă azurie
pricepe acum privirea mea rece,
urmăreşti corect cum cuţitul imaginaţiei mele îşi face loc
înapoi spre izvoarele lucrurilor.
Ultimul pârâu este ultima picătură absorbită de rîu,
ultimul rîu e absorbit în mare, iar oceanul,
prin ultimul nor luminos, se evaporă în norii albăstrui.
Văd că nici o fază a acestui striptease nu ţi-a scăpat.
Aparent urmăresc amintirea de pe veşmintele tale albe,
mătăsoase, cusute cu aur,
la încheietură mâneca are un şliţ pentru dorinţa mea,
două falduri adânci de caşmir de culoarea smântânei,
dar eu urmăresc tot mai atent
cum fântâna curată şi divinul Ago merg în întâmpinarea primăverii,
iar tu îmi zâmbeşti atunci când vezi
cum strâng palma plină de lut creator
şi mirosind pământul te miros şi pe tine.

Astfel îmbogăţit cu un taler de decupaje încreţite
sorb speranţa orelor scurse, prefer tristeţea unui trai sănătos,
o bucată de cablu găsită la pompa de benzină mă conectează la eternitate
iar creşterea păstrăvilor în lacuri-colivie reprezintă neîntrerupta mea lună de miere.
Acum stau în fundul unei cârciumi,
ochii de fereastră ai pădurii sunt pereţii unui mare acvariu,
zbori aproape de tavan ca o albină căzând în fagurii creierului meu,
perdelele fluturânde sunt procesul neîntrerupt al speranţei
iar în congelator se află impozitul pe soarta mea.
Ultima flacără a serii de culoarea lalelelor portocalii soarbe ultima grindă,
pe când eu citesc cu plăcere în ziare
cum leii au muşcat dintr-o pianină douăsprezece minute, iar leişorii i-au fermecat pe ziariştii sportivi
oameni în goana capacelor de sicriu, cu canaturi imobile de lut,
cum sunt absorbiţi în pământ,
dar cea mai bună laudă adusă atmosferei umane este un tablou impresionant
şi viitorul lumii este librăria.
Deocamdată în creier îmi aud foşnetul mădularelor îndulcite,
pielea îţi e împodobită cu fante delicate,
fiind elevată de coordonatele fumului de ţigară
te ridici precum bulele de sifon,
copacii şi florile descriu o circumferinţă,
un măr cade din pom, având deja un măr în sâmbure,
ultimele ruine ale serii se afundă liniştite în praful lin,

pe mine mă bucură acum extremele şi excentricităţile
cânturi textuale de poezie gazetărească.
Aceasta este deocamdată tânăra ta viaţă
şi aceasta este rochia trasă de la cingătoare spre gingaşele rotunjimi,
aceasta este toaleta din mătasea de culoarea unui colţ de elefant
într-un model empire,
acestea sunt veşmintele de la prima comuniune păstrate ca amintire,
acesta este spatele tău rotunjit de tăvile cu bere,
acesta este părul tău răsfirat, din creştet curgând linii muzicale.
Văd cum pluteşti dezbrăcată pe sub grinzile maronii,
îţi văd mâinile ritmice, luminate de stropeala rapidă a lustrei aurii,
văd cum din picioarele tale zbătându-se ţâşnesc izvoare termale,
perle ivindu-se din toţi porii trupului tău,
te cufunzi în baia fosforescentă
iar din articulaţiile vibrante şuieră şuvoaie de sifon,
înotătoare foşnitoare, aripi minerale,
aripioare de peşti zburători,
stewardese montate la articulaţiile frumosului şi tânărului Mercur.
Luna plină străluceşte de urmele tălpii lui Armstrong,
pe mine m-a impresionat însă ştirea din ziarele de seară
cum o culegătoare de plante medicinale,
de şaizeci şi opt de ani, a aţipit în câmpul înflorit
şi a fost tăiată de combină iar cadavrul ei, alături de fân şi de plante, era de nerecunoscut.
Microbuzul înstelat stă mereu în acelaşi loc,

acestea sunt hainele tale pentru mersul pe bicicletă
iar acest costum din şeviot închis la culoare are în mijloc o rozetă de catifea,
în acest timp însă eu te invidiez, căci aluneci prin el
precum săpunul din mână,
te invidiez, căci faţa îţi este unsă cu lacrimi proaspete de jeleu Royal,
invidiez şmirghelul cu care te-ai înfăşurat şi cum uităturile bărbaţilor hârşâie lin prin chibriturile inflamabile,
invidiez escadroanele de spermă şi de îngeri ce formează constantul tău acompaniament, mă invidiez că invidiez,
căci patima omenească învinge orice,
patima impulsivă ca nefericirea unui copil.
Trupul ţi se apleacă acum, iar din gură îţi murmură colierul întrerupt de pastile,
străluceşti prin local precum o imensă aşchie din lemn de tei.
Dar viaţa înseamnă alungarea necurăţeniei,
iubirea şi întâmplarea şi necesitatea sunt cei trei gemeni durdulii ai minunii,
desigur încălţările de fată sunt cuvinte de mai, pantofiori doar cu un număr mai mici decât o navă cosmică.
Cioburile statuetelor Fecioarei mi-au rănit sufletul,
omida aflată aproape de ochiul meu este mai mare decât acceleratul undeva departe.
Un ţăran de la munte, când acum mulţi ani nu a primit de lucru,
a plesnit cu o curea statuia lui Isus.
Văd cum viaţa îmi e absorbită de viaţa mamei,
văd cum sunt înfăşurat înapoi cu o sfoară de marionetă
până la strămoaşa noastră Eva,

văd cum indispensabilele pătate poartă amprenta eternităţii
iar intestinele cuprinse de o spaimă nobilă conduc spre o viziune superioară,
văd cum sămânţa mea este absorbită înapoi,
împotriva curentului până la prima poluţie precum un păstrăv de munte,
văd cum prin organul sexual al strămoşilor mei
sunt absorbit înapoi până în canalul spermatic al strămoşului Adam.
Trăiesc tactil rezecţia unei coaste ce mi-a lipsit până acum.
Fiecare por se află într-o stare accentuată de promptitudine
iar în lenjeria fină se găseşte o lume vizibilă,
dincolo de aşternutul acestui ţinut se întinde o goliciune darnică,
nicicând nu pot atinge vârful săbiilor încrucişate ale antagonismelor,
niciodată nu pot desface colţurile celor patru părţi ale lumii.
E minunat să auzi scârţâitul tăbliilor de sticlă
şi să vezi cum ajungi de partea cealaltă a lucrurilor.
Acum zbori jos deasupra câmpiei precum o rândunică înaintea furtunii,
irişii siberieni în floare îţi imprimă pe piept fulgere violete,
acum şovăi rămânând în aer
ca o fată a mării atârnând deasupra tejghelei din vechile drogherii,
acum plonjezi în mireasma unui măslin înflorit,
căci ştii cît de bucuroşi suntem
să ne agăţăm de ramurile înflorite de măslin
pe care le intercalăm printre cămăşile şi pieptarele din dulap,
toate miresmele pădurii din câmpie sunt ilustrate de la tine,

duna de nisip de dincolo de arşiţa străvezie
are culoarea coapselor şi şoldurilor tale granulate,
câmpia cu margarete înflorite scoate un sunet imperceptibil al genelor tale neclipind.
Astfel mână în mână păşeam în amurgul verde-stufos
din cazărmi se trâmbiţa trist o tristă înserare,
căptuşeala serii era din mătase lavabilă violetă,
din cazărmi se trâmbiţa o tristă înserare,
iar umbrele se aranjau în falduri verde-închis.
Vînzătorii ambulanţi ai ziarelor de seară strigau:
Doi miniştri au căzut din avion!
Ochiul vigilent al vameşilor a depistat tablouri valorând milioane de coroane!
Lenin a primit legitimaţia de partid numărul unu semnată de însuşi Leonid Brejnev!
Cadavrul unui necunoscut găsit într-o pădurice!
Văd cum în pasajul din centru continuă acea frumuseţe grotesc-tristă,
deşertăciunea bucuroasă ambalează evenimentele într-o pungă de plastic,
stau în faţa dărâmăturilor zilei însorite
şi văd cum repetiţia aduce o veselă distrugere,
iar inscripţiile şi strigătele mă umplu de prospeţime.
Malurile Vltavei străluceau de panglici negre de catifea,
din cazărmi se trâmbiţa trist o tristă înserare,
sexul tău s-a închis prin însăilare
şi cu panglici aurii şi cu nasturi de catifea,
sex închis ca o bluză de tafta.
Odată pe o ploaie teribilă am văzut pe o lespede doi melci iubindu-se,
contopindu-şi corpurile umede ca două felii unse cu unt.

Acum păşesc în adâncul nopţii fără lumini
conducându-mă doar după sectorul de cer fără stele,
merg mereu pe sub coroanele convergente de pin şi,
cu cît păşesc mai adânc în adâncul pădurii,
cu atât ştiu mai precis
că mă îndrept spre picioarele tale desfăcute
şi curînd mi se împlineşte visul că ajung în poala ta
ca o căruţă la o poartă barocă.
Dar cotitura îndrepta drumul pădurii şi, până la o respectuoasă depărtare,
îndepărta rădăcina şi izvorul din care răsar picioarele tale.
Astfel legat de circumferinţa morii de apă mă bălăcesc într-o situaţie în care încă n-am fost,
prin statui catedrala se fărămiţează în literele afişelor
iar din mărul lipit cu litere se poate realcătui Biblia,
portalul empire din ultima gară din uitata Galiţie
se poate transforma într-un timpan grecesc.
Din cazărmi se trâmbiţează trist o tristă înserare,
răsărit de un verde spălăcit, fereastra dinspre rîu e deschisă,
pieptarul desperecheat al bluzei fără corp se leagănă pe umeraş.
Păşesc pe nisipul ud gândindu-mă la pielea ta,
gândind la spatele tău,
gândind la manşeta înaltă şi delicată de pe ceafă,
gândind la şoldul tău de ţărancă strâns de corset
cu două fâşii strangulante, în faţă cravata împletită din smocurile de pe corp săltate în sus,
gândind la cioburile din porţelan de Sévres.

Am ajuns la pârâul din pădure şi mereu mă
împroşc cu apa şuvoi pe obraz,
degustând tăcut
licoarea distilată a frumuseţilor satului
îngropate în cimitirele din împrejurimi şi
care,
filtrate de iarba-neagră, de nisip şi de ferigi,
s-au purificat ritmic în oglinzile aromate ale
izvoarelor liniştite şi ale şuvoaielor iuţi,
îmi umezesc faţa în această apă sfinţită
făcând semnul crucii,
cu verticala sexului tău, cu orizontala buzelor
tale.
Vânzătorul ambulant al ziarelor de seară
striga:
Nu-i lipseşte nimănui vreun membru de
familie ?
Partizanul Czesko mi-a scris că sunt fântâna
în care s-a înecat un copil.
Din cazărmi se trâmbiţa trist înserarea,
chiar dacă sunt treaz, dau semne de beţie.
Apa a întinerit iar ochii mi se aranjează în
loitre.
Când moare stăpânul şi vitele plâng.
Apoi doar un râs arzător, arzător, arzător.
Sunt obosit de moarte, dar fericit.
Amin.

iunie 1976

P.S. Pe când lucram la Colectura deşeurilor[16], într-o grămadă de maculatură am dat peste un album color de acuarele ale străzilor, străduţelor şi locurilor dosnice din vechea Pragă. După cincisprezece ani, am luat aceste reproduceri, căci trebuia să-mi împodobesc camera şi holul noului meu apartament, am împrăştiat pe o masă zeci de reproduceri şi, sub impresia momentului, am lipit pe ele tăieturi cu titluri din presa zilei. Atât am tot

lipit şi decupat, până mi-am împodobit casa cu peste cincizeci de colaje. Iar acele texte aparent lipsite de sens m-au inspirat într-atât, încât le-am transcris şi, sub impresia momentului, le-am completat cu alte decupaje din ziare şi din jurnalul meu liric. Şi iarăşi m-am desfătat cu acel text, ştiind bine că aşa făcuseră mai demult dadaiştii şi, mai ales, domnul Kurt Schwitters. Dar textul acela nu mă lăsa să dorm, iar l-am împrăştiat şi am intercalat texte auzite pe stradă, în cârciumă şi pe la prieteni. Şi iar am scris textul, şi iar l-am decupat, şi iar l-am transcris. Apoi mi-a căzut în mână un anuar de modă de la sfârşitul secolului al XlX-lea şi de acolo am transcris cu precizie descrierea veşmintelor feminine ce se purtau pe atunci. Şi iar am transcris totul extaziat, neputând să-mi închipui cum va impresiona textul atunci când se va fi închegat şi completat lăuntric cu acele adaosuri. Şi pe atunci ascultam şi mă hrăneam cu Mahler, mai ales cu Simfonia a II-a, unde apare intercalată de cîteva ori o melodie militară austriacă pe care Mahler o auzise în cazărmile din Jihlava şi din natalul Kaliště [17]. Şi muzica aceasta am transpus-o în vorbe („şi din cazărmi se trâmbiţa trist o tristă înserare"), şi propoziţia am repetat-o în textul intitulat *Adagio lamentoso*. Astfel a apărut textul acesta, la care am lucrat entuziasmat, în mai mult de douăzeci de variante[18]. Astăzi ştiu că e un montaj, în Europa se făcea aşa ceva acum mai bine de cincizeci de ani. Şi, ştiind acest lucru, textul acesta mă bucură totuşi, şi de aceea îl iubesc.

1983

Observații

[←1]

Koniáš - iezuit care, după bătălia de la Kutná Hora, a ars toate cărţile husite. Simbol al intoleranţei ideologice, confesionale sau politice.

[←2]

Hostie (Biserica Romano-catolice): anafura, sfântă împărtăşanie.

[←3]

Cartier din Praga. În continuare, autorul va menţiona mai multe asemenea cartiere şi zone istorice.

[←4]

Cartier din Praga.

[←5]

Karel (Carol) al IV-lea - împărat al Sfîntului Imperiu Roman (1355-l378), rege al Boemiei (din 1346). Simbol al gloriei Cehiei medievale.

[←6]

Jurnalul teatral.

[←7]

Praga de seară, cotidian.

[←8]

Chrám Sv. Mikuláse sau Catedrala Sf. Nicolae. Câţiva paşi mai departe se află Ambasada României.

[←9]

Erou al unor romane de succes în epocă, un fel de cireşar ceh.

[←10]

„Bravo, bravissimo, tinerilor”. Ultimul cuvînt este în limba rusă.

[←11]

Cuvîntul ceh.

[←12]

Staré Město sau Oraşul Vechi; Nové Město sau Oraşul Nou; cartiere din Praga istorică.

[←13]

Rîu care traversează oraşul Praga.

[←14]

Politica naţională, Foile naţionale — periodice antebelice.

[←15]

Castelul din Praga, reşedinţa regilor în Evul Mediu, acum sediul preşedintelui republicii.

[←16]

Hrabal a lucrat la Colectura de hârtie veche din strada Spálená în perioada octombrie 1954 - februarie 1959.

[←17]

Kaliště (Boemia de sud): comună aflată la 8 km de Humpolec. Aici s-a născut Gustav Mahler în anul 1860.

[←18]

Există, într-adevăr, numeroase variante ale acestui poem, toate autentice şi exprimând starea autorului din momentul în care adăuga ori modifica textul de bază. Traducerea urmează una dintre aceste versiuni (apărută la Editura Odeon în 1991).

Table of Contents

- I
- II
- III
- IV
- V
- VI
- VII
- VIII
- ADAGIO LAMENTOSO
- Observații

Table of Contents

I
II
III
IV
V
VI
VII
VIII
ADAGIO LAMENTOSO
Observații

Table of Contents

I	3
II	10
III	20
IV	29
V	43
VI	55
VII	69
VIII	77
ADAGIO LAMENTOSO	86
Observații	96